

UJ KORSZAK

Követeljük a közoktatás államosítását, minden felekezeti tendenciának az iskolából való kizárását, a tanítók és tanárok gazdasági helyzetének gyökeres javítását s mindennek előfeltételét: az általános, egyenlő, községenkénti titkos választójogot

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII. kerület, Egressy-ut 71. szám. Telefon 67-30. Ide címzendők a lapot illető összes küldemények. Kéziratokat nem őrzünk meg

MEGJELENIK MINDEN MÁSODIK PENTEKEN

Előfizetési ár: egész évre 8 korona, félévre 4 korona. *Tanítóknak:* egész évre 6 korona, félévre 3 korona. Egyes szám 40 fill. Postatakarékpénzt. csekk számla 27.455

Hungária támasza, talpköve a valláserkölcs . . .

amelyen egész nevelésügyünk is alapszik és amelynek erkölcs- és állambiztosító hatását kétségbevonni ne merészeld, ó tanító-társam, mert máskülönben nyakadba akasztják a fegyelmet és a tanítói koldustarisznyából kivesszik még azt a darabka száraz kenyeret is, amely eddig benne volt. Valláserkölcsös alapon kell nevelniünk az ifjúságot, mert a valláserkölcs a társadalmi rend malterje, amely nélkül széthullana a gyönyörű épület. Valláserkölcsös alapon áll hazánk minden intézménye, minden politikai, kulturális és gazdasági berendezkedése, törvényhozó, törvényalkalmazó és végrehajtó szervezete. Nem állhat tehát más alapon az iskolája sem.

Most azonban nagyon is beleláthat még a hiszékeny tömeg ennek a valláserkölcsös szervezetnek a belsejébe. A szervezet élén állott férfiúról behívták, hogy „Európa legnagyobb panamistája”; behívták róla, hogy olyan pénzeket, amelyeknek az állampénztárba kellett volna folyniok, amelyekkel fontos közszükségleteket kellett volna kielégíteni, amelyekből — hogy egyebet ne mondjunk — talán a becsületesen dolgozó és családotul nyomorgó tanítók sorsát lehetett volna javítani . . . olyan pénzeket a pártkasszába terelt és valláserkölcsös alapon nevelt szavazók leitatására, megvásárlására fordított. Nem *egyéni* büne volt ez annak a jeles férfinak, mert hiszen tudtak róla pártjának nagyjai, tudott róla a mostani miniszterelnök is és abból a nemzettől eltulajdonított pénzből — meg más hasonló eredetű pénzből — választottak törvényhozóvá egy sereg eladósodott urat, korhelyt, naplopót, kijárót, üzért, aki mind a dolgozó milliókon élőködi és mind a valláserkölcsös alapnak a rendületlen hive és elszánt védője. Abból a pénzből hatáskörhöz juthatott esetleg olyan férfi is, akinek joga és tisztje, hogy a tanítóságot szigorúan utasítsa a valláserkölcsös alapon való nevelésre, aki bőven osztogatja az ország pénzét templomok építésére, papok jövedelmének szaporítására, régi papi iskolák fejlesztésére, újak föllállítására.

De még különbséget is láthat a hiszékeny tömeg. Játéklarlangot akartak alapítani, amelynek milliókra rugó jövedelme lett volna a rablásnál is gonoszabb házárjátékból; játékbankot, amelyben a családapa elveszítene a gyermekeinek ruházására és táplálására szánt pénzét, amely sikasztásra és lopásra esábitaná, erkölcsileg és anyagilag tönkretenné a valláserkölcsös alapon nevelt és élő emberek ezreit. És

ennek a játéklarlangnak a koncessziójáért — a királyszentesítette törvényben tiltott dolog miniszteri engedélyezéséért! — másfélmilliót kötöttek ki maguknak újra csak valláserkölcsös lelkiismeretek megvásárlására, vallásos-hazafias ujságok lepénzelésére, szavazópolgárok etetésére, itatására. És ez sem egyéni büne, ez is *a rendszer büne*. Pénzt szerezni minden áron a korrupción, az emberek testi-lelki megrontására, hogy azután övük maradhasson a hatalom.

Ime, a valláserkölcsös alapon álló országban ilyen eszközökkel akarják konzerválni a mai állapotot, amelynek néhány általánosan ismert jellemző vonása itt következik:

A föld jelentékeny része néhány száz nagybirtokos és néhány főpap kezében van, a nép nagyrésze pedig föld nélkül tengődik és kénytelen százezrével kivándorolni;

a gyermekhalandóság és az általános halandóság nagyobb, mint bármelyik kulturált országban;

a munkás, ha megvénül, koldulni mehet, mert itt nincs aggkori biztosítás;

évenként 65.000 embert pusztít el a tuberkulózis és az állam nem törődik velük;

majdnem egy millió tanköteles gyermek nem jár iskolába, de nagyrészenek nincs is hová járnia;

a meglévő iskolák nagyrészt tudomány helyett babonát terjesztenek;

a tanítók nyomorognak, a papok egyre több állami szubvenciót kapnak;

a tudatlan nép tehetetlen zsákmánya a mindenfajta népesalóknak, a közigazgatási önkénynek, a papi telhetetlenségnek, az uzsorának.

Ezek Magyarország közállapotainak legrikítóbb — de csak hézagosan felsorolt — jellemvonásai. Ezeket akarja konzerválni, aki a mai hatalmi viszonyokat akarja konzerválni. Nyomorgó milliók, a dolgozó tömegeket szipolyozó paraziták, a közvagyon ellopása lélekgyilkolás céljaira: ez a terméke annak a valláserkölcsösnek, amelyen mint alapon Hungária áll és amelyhez hozzányulni nem szabad.

Mi pedig azt mondjuk: Az egyén és az állam boldogsága nem attól függ, hogy milyen erkölcsi fölfogást, miféle erkölcsi dogmákat tömnek bele az emberek fejébe, mert az erkölcs nem a dogmák, hanem a gazdasági viszonyok produktuma. Ahol kevés ember kezében halmozódik össze a nemzeti vagyon jelentékeny része, míg óriási embertömegek alig kapnak részt a termelt javakból: ott sok lesz a lopás, a csalás, a rablás és ott csak fegyveres erővel meg a hirtönök sokaságával lehet a társadalmi fölbornulást ideig-óráig megakadályozni. Ahol sok a bőségben dúsuló parazita, míg a dolgozni akaró embereknek nem jut munka és

nem jut kenyér: ott a legszebb egyházi vagy világi erkölcsi szabályok ellenére is tömredék a bűnök száma. A biztos existenciájú ember könnyen tartózkodhatik a bűnöktől, a nyomorgó, bizonytalan helyzetű ember nehezen.

Tehát prédikálhatnak annyi valláserkölcsöt — vagy akármilyen más erkölcsöt —, amennyit akarnak: ez nem fogja az embereket jobbakká tenni. Jó gazdasági viszonyokat kell teremteni, a nemzeti munka gyümölcsét a *dolgozók* között igazságosan kell fölosztani, akkor lesz erkölcs, békeség, jóság.

A „valláserkölcs” azonban ennek éppen az ellenkezőjét akarja. Azt tanítja, hogy *ami* van és *ahogyan* van, az az égi hatalmak rendelése, abba bele kell nyugodni, azon nem szabad, de nem is lehet változtatni. Utjába áll a természettudományos megismerésnek; utjába áll annak, hogy az ember maga kovácsolja a maga sorsát, ahelyett, hogy az égiekre bizza magát, akikhez fizetett közvetítőkön keresztül juthat csak el esdeklő szava. Ilyen módon iparkodik konzerválni a nagy tömegek szolgásgát és nyomorát. Ezért káros, ezért akarjuk mi az iskolából kiküszöbölni, mondván, hogy aki mégis szükségét érzi, az menjen érte a paphoz

Természetes, hogy ezzel szemben a tömegnek az isteni rendelkezésekben való megnyugvásához, a tömegnek mennyországgal való hitegetéséhez és pokollal való rémitéséhez — mint a tömegek kiskorúságban, szolgaságban tartásának eszközeihez — mindhalálig ragaszkodnak a politikai és gazdasági kiváltságok birtokosai. Ezeket — a valláserkölcs fővédnökeit — nem zavarja milliók nyomorusága, éhező gyermekek sirása, kórház és orvos nélkül elpusztuló betegek kínos vonaglása, száz meg száz ezer apró gyermek korai pusztulása; ezek csak a saját gögös, zsiros kiváltságaikkal törődnek és csak azokat akarják föntartani milliók nyomorusága és pusztulása árán. Ezért van az, hogy a kiváltságos osztály nagyrésze türi és támogatja a mai uralmat, türi, hogy ez az uralom az országtól ellopott pénzzel és esetleg a játéklarlangban tönkretett emberek vére árán tartsa fenn magát. Türi és támogatja ezt az uralmat a föld- és pénzmágnások nagyrésze, türik és támogatják a püspökök és pápák csakugy, mint a csodarabbik, mert ez a mai uralom nagyszerűen védi és szaporítja az ő kiváltságaikat, ők pedig nagyszerű harmóniában egyesülnek és támogatják a panamázókat, a kibiepenzeseket, mert ötven év óta nem volt az ő érdekük védelme olyan megbízható kezekben, mint most.

Viszont sohasem volt oly nagy szükség.

mint most arra, hogy az általános népjólét hívei a dolgozó tömegeket a fölvilágosítás, a tudás fáklájával vezessék a politikai és gazdasági fölzsabadulás felé. Ez adja meg a magyarizációt és a jogosultságát annak, hogy mi az iskolából ki akarjuk zárni az egyházak befolyását és a felekezeti erkölcs-tanokat; és ez adja meg a magyarizációt annak is, hogy az uralmon lévők halálos gyűlölettel nézik ezt a törekvést. S. B.

A fővárosi tanítók fizetés-ügye.

Fővárosi kartársaink még most sem tart-hatták meg gyűlésüket fizetésügyük rendezése végett. Még a magyar egyesületek történetében is ritkítja párját ez az eset, hogy egy elnökség ennyire meg merné akadályozni a tagok közvéleményének a megnyilvánulását. Az már előfordult nálunk, hogy az elnök rendőrökkel dobatta ki az ellenzéki kisebbséget: de hogy a gyűlés összehívását a kétségtelen többség akaratával szemben minden csürés-csavarással akadályozza és halogassa, ennek a nagy találmánynak a dicsősége a Budapesti Tanítótestület mostani elnökségét illeti meg. Jelentettük már mult számunkban, hogy mennyi akadályt gördített az elnökség a rendkívüli közgyűlés egybehívását kérő kartársaink elé és mennyi kifogást tett a kérvény ellen. Miután végre az összes kifogásolt hiányokat pótolták és az elnök ur még nagyítóüveggel sem bírt a kérvényen egy csöpp hibát sem fölfedezni, összehívta — nem a közgyűlést, dehogyan, ott még most sem tartunk, hanem az elnökséget. Megtörtént tehát az a csoda, hogy mikor tanítók egy fontos közügy megbeszélése végett szeptember elején közgyűlést akarnak összehívni, az elnök október 9-én még csak az elnökségi ülésnél tart.

Az egybehívást kérő fővárosi kartársaink dr. Rózsa Ignác fővárosi tanítót kérték föl a tárgy előadására, aki a megbízatásnak szívesen eleget is tett és már az elnökségi ülésen is ő referálta az ügyet. Előadása kapcsán oly élénk színnel eszterelte a fővárosi tanítók, de különösen az ideiglenesek sanyaru helyzetét, hogy még az elnökség, a jóllakottak és várományosok e kised társaságát is meggyőzte arról, hogy a tettek ideje immár elérkezett; nemcsak hogy elfogadták, hanem néhány lényeges pontban tetemesen meg is javították a javaslatot. Elhatározták tehát, hogy összehívják — megint nem a kért közgyűlést, hanem az igazgatótanácsit. Az elnökségi ülést október 9-én tartották meg, az igazgatótanácsot azonban nem másnapra vagy harmadnapra hívták egybe, hanem október 18-ára, azt gondolván, hogy 10 napi időnyereség is valami. Hadd lássák a város-házán, hogy az elnökség tagjai milyen nagy előrenézéssel és milyen elszántan védelmezik — nem a tanítószágot, hanem a főváros pénzügyi érdekeit.

Az igazgatótanács nagyon jámbor testület és rendszerint úgy táncol, ahogy az elnökség füttyül, ez egyszer azonban a sarkára állott s alaposan fölforgatta az elnökség határozatát, elfogadta az alább egész terjedelemben közölt határozati javaslatot és kitűzte a rendkívüli közgyűlést október hó 23-ára. Miután ez a nap összeesik lapunk megjelenési idejével, már csak öjvő számunkban közlünk róla részletes tudósítást.

Határozati javaslat.

1. Bármely nyilvános jogú iskolától megválasztott vagy megválasztandó elemi iskolai tanító olyan fizetési fokozatba osztandó be, mely öt nyugdíjba is beszámítható szolgálati ideje után megilleti.

A jelenben működő fővárosi tanítók annyi évvel lépjenek elő, mint amennyivel a nyugdíjba beszámítható szolgálati idejük a fizetési

fokozatba beszámított szolgálati időt meghaladja.

2. A tanítói szolgálat megszakításának csak azon idő tekinthető, melyet a tanító nem nyilvános iskolai működésben fejt ki.

3. A várakozási idő megrövidítése ne a megválasztástól számított 10. szolgálati évtől, hanem a tanítói működés 10. évétől érhesse ki-tüntetésekként a tanítót.

Határozassék meg, hogy ilyen rendkívüli előléptetés minden évben megtörténjen.

4. Minden családos és 1-3 gyermekkel bíró fővárosi tanító 200-600 korona családi pótlékban részesüljön.

5. A helyettesek a X. fokú fizetésnek megfelelő illetményben részesüljenek és félévi kifogástalan működés után az 1868. XXXVIII. tc. 139. §-a és az 1907. XXVII. tc. 2. §-a értelmében választassanak meg.

6. A kültelki pótlék ne a tanító lakása, hanem az iskolának a centrumtól való távolsága és egyéb méltánylást igénylő körülmények szerint igazodjék.

7. Magasabb foku iskolába teljes óraszámú beosztott tanítók fizetési pótlékul azt a különbözetet kapják, mely a két fizetés között fennáll.

8. Magasabb iskolához megválasztott tanítónak összes nyugdíjba beszámítható szolgálati éveit vegyék tekintetbe a magasabb fizetés ki-utalványozásakor.

9. A választások minden tanév végéig meg-ejtendők. Ha ez valamely ok miatt elhalasztatik is, ebből a tanítóra jogsérelem nem hár-molhat.

10. Az illetmények így állapíttassanak meg:

Várakozási idő	Fiz. fok.	Fizetés	Lakásbér	Összesen
2 év	X.	1500	800	2300
3 "	IX.	1900	900	2800
3 "	VIII.	2300	1000	3300
3 "	VII.	2600	1200	3800
3 "	VI.	2900	1200	4100
3 "	V.	3200	1200	4400
3 "	IV.	3400	1400	4800
3 "	III.	3600	1400	5000
3 "	II.	3800	1400	5200
3 "	I.	4000	1400	5400

Nekünk a határozati javaslatra egy-két megjegyzésünk van. Először is egyáltalános megjegyzés. Az egész határozati javaslat stílusa, szerkezete és gondolatmenete rossz, határozatlan, némely helyen egészen homályos. Még a tanító sem mindig érti, hogy tulajdonképpen miről is van szó? Annál kevésbé tudja hát a hatóság, melynek a javaslat sorsa felől döntenie kell. Ilyen határozati javaslatnak rövidnek, pontosnak és határozottnak kell lenni. Jól meg kell az illet gondolni, mert sok ezer alkalmazott fontos érdekéről van szó és nem szabad csak úgy kirázni az ember kabátja ujjából. Nem szólnánk erről, ha olyan ember írta volna a határozati javaslatot, aki nem ért az íráshoz, de bizony az „Uj iskola felé“ szerzőjétől különb írásmű is tellett volna.

Van azonban kifogásunk a határozati javaslat tartalma ellen is. Az 1. pontja teljesen kielégítő és megfelel a törvényes követeléseknek. De éppen ezért aztán teljesen fölösleges a 2. pont, mely a tanítói szolgálat megszakításának akarja venni azt az időt, melyet a tanító nem nyilvános elemi iskolában fejtett ki. Kiket gondolt az előadó ur nem nyilvános elemi iskolák tanítói alatt? Csak nem a máramarosi „cheiderek“ és egyéb zugiskolák tanítóinak betolakodása ellen akarja a fővárost megvédeni?

Elvi kifogásunk van továbbá a határozati javaslat 3. pontja ellen is. A várakozási idő megrövidítését nem helyeseljük, mert ellenségei vagyunk az e fajta „kitüntetéseknek“, melyek nem az összesség javára szolgálnak és csak arra jók, hogy puhán és melegen tart-sák a várakozókat. Azt még csak értjük, ha a hatóság akar ilyen eszközökkel néhány éhes és tulhangos száját betömni: de nem méltó a tanítószághoz ilyet követelni. Nekünk nem kitüntetések és különleges kedvezmények kellene, hanem tisztességes fizetés.

A 4. pont ellen, mely a családi pótlékot követeli a fővárosi tanítók számára, semmi kifogást sem lehet tenni és azt hisszük, hogy ez a követelés leghamarább fog teljesülni.

Az 5. pontban a javaslat igen helyesen a helyettes tanító számára ugyanannyi fizetést követel, mint amennyit a megválasztott az utolsó fokozatban élvez és a törvényre támaszkodva követeli, hogy félévi működés után válasszák meg őt rendes tanítónak.

A határozati javaslat 7. és 8. pontja ellen csak az a kifogásunk, hogy nem tartozik az elemi iskolai tanítók gyűlésébe. Elismerjük, hogy sérelem, ha a főváros nem számítja be a magasabb foku iskola tanárainak az elemi iskolában eltöltött időt, de mi köze ehhez az elemi iskolai tanítószághoz? Egész nyíltan megmondjuk, hogy a „magasabb“ kollégák, de különösen azok, akik a fővárosi szolgálatban állnak, soha egy szóval sem küzdöttek az elemi iskolai tanítók jogaiért és érdekei-ért, még akkor sem, amikor a legnagyobb méltánytalanságok estek meg velünk. Mit ártja magát tehát az elemi iskolai tanítószághoz olyan dolgokba, amihez semmi köze? Ha azok sérelmek, akkor a tanár urak sérelmei: bizzuk reájuk azok orvoslását.

Egy kis korrigálásra szorít az utolsó pont is, mely új fizetési szabályzatot ajánl a fővárosnak. Hibáztatjuk, hogy az V. és VI. fizetési fokok között kivételes ugrással minden különösebb ok nélkül 400 koronára megy az összes illetmények emelkedése. A csökkenő többletek helyes elve a tervezet keretében 3×500, 3×300 és 3×200 koronás előlépést szab ki azzal az érthetetlen kivétellel, hogy az utolsó 300 koronás előlépés helyén 400 koronás emelkedés van. Nem nagy ez a hiba, de igen csunya, mert elárulja azt, hogy a tervezet nem elvek szerint készült. Ugy látszik, az előadó ur csak úgy ráhibázott az igazságra; eltalálta, mint a muszka az ugrást... nagyjában jó a tervezet, kevéssel tér el az Uj Korszak-nak szeptember 13-iki számában publikált tervezetétől s talán csak a fölünk való különbözős arisztokratikus szándéka vitte rá az elnökséget arra, hogy a mi tervezetünk 137.500 koronás összilletményével szemben 137.200 koronára szálljon le. De ez nem baj, bennünket nem feszélyez az, hogy most az egyszer az elnökség is a mi igazságunk mellé állott. Sőt közkívánatra még azt is elismerjük, hogy az elnökség az egyszer majdnem fölfedezte az igazságot.

Szeretnők azonban látni ennek realizálását is.

Budapest—Mannheim.

Meg kell vallanunk, hogy nagyon rossz megalkuvásnak tartjuk a tanítószágra nézve még az általunk ajánlott fizetési szabályzat elfogadását is. Mert erős a meggyőződésünk, hogy a főváros mai viszonyait tekintetbe véve, 3000 korona az a minimum, melyen alul intelligens nőtlen ember sem tud megélni. És a fővárosi hatóság, ha tényleg van érzéke legfontosabb kulturájának, a népoktatásának az érdekei és ennek egyik biztosítéka, a tanítók tisztességes megélhetése iránt: ennek a megadása elől nem zárko-hatik el. Nincs az a valamirevaló német városka, mely legalább ennyivel nem kezdené tanítói fizetését.

Itt van mindjárt Mannheim városa, melyről Magyarországon talán csak minden tizedik ember tudja, hogy Baden nagyhercegség fővárosa. Az egész duodec fejedelemség, melynek területe nem sokkal nagyobb, mint Pestmegyécé és melynek lakossága a 2 milliót sem éri el, a tanítóit jobban fizeti, mint sok más német állam. Jó példával jár elől ebben az ország fővárosa, Mannheim, melyről a magyar pedagógusok eddig csak a manheimi iskolai rendszer révén hallottak, de hogy itt hogy gondoskodnak a tanítókról, az elkerülte a figyelmüket. Pedig érdemes ezzel is foglalkozni.

Mannheimban az ideiglenes tanítókat három osztályba sorozták. Az elsőbe azok tartoznak, akik még nem tették le a második tanítói vizsgát (Németországban a tanítóknak kétszer kell vizsgáznunk, egyszer a pre-parandiában és másodsor a szeminárium-ban), akik tehát még nem okleveles tanítók. Ezek 1860 koronát kapnak. Ha sikerrel le-teszik a képesítést, évi 1992 korona a fizetésük, három évi működés után pedig 2124 ko-

rona. A nős helyettes tanító azonkívül 72 korona családi pótlékot kap. Az ideiglenes tanítók, kiknek megválasztását semmi szabályzat nem rendezi, rendszeren 6—8 évig maradnak ebben az állapotban. Tűrhetővé teszi nekik ezt a helyzetet az, hogy szolgálati éveiket úgy fizetés, mint nyugdíj tekintetében teljesen beszámítják. Nincsenek tekintettel arra, hogy mennyit helyettesítettek, miután a mannheimi hatóság úgy gondolja, hogy elég, ha a tanító rendelkezésre áll, de hogy igénybe veszik-e mindennap a szolgálatait, az nem az ő dolga.

Nagyon szépen gondoskodnak Mannheimban a rendes tanítókról is. A tanítók 11 fizetési fokozatba vannak beosztva. A legalsó XI. fokozatban teljes 10 év a várakozási idő. Ennek magyarázata abban keresendő, hogy Mannheimban, mint már említettük, beszámítják az ideiglenes működési időt. És miután az rendszerint 6—8 évig tart, a mannheimi tanító tényleg nem 10, hanem csak 2—4 évig marad a XI. fizetési fokozatban. A többi fokozatban a várakozási idő mindvégig 2 (kettő) év, úgy hogy 29. szolgálati évében a tanító eléri a maximális fizetést. Minden nős, özvegy és elvált tanító, akkor is, ha nincs gyermeke, 150 korona családi pótlékot kap, mely szolgálata egész ideje alatt egyforma. A következő táblázatokban a mannheimi fizetéseket a családi pótlékkal együtt számítottuk, miután föltesszük, hogy Németországban is minden tanító megnövisül. Megjegyezzük még, hogy Mannheim városának összesen 210.000 lakosa van, tehát alig negyedrésze a mai Budapestnek és a mi hatóságunk bizonyára igen rossz néven venné, ha közigazgatását, költségvetését Mannheimival hasonlítanák össze. Nem is tesszük ezt, csak a tanítók összes illetményeit állítjuk szembe egymással a következő táblázatban:

	Mannheim	Budapest	A budapesti évenkénti kevesebb
1—3. évben	3330	1800	1530
4—6. „	3330	2100	1230
7—10. „	3330	2600	730
11—12. „	3630	3600	30
13—14. „	3930	3600	330
15—16. „	4230	3900	330
17—18. „	4530	3900	630
19—20. „	4830	4100	730
21—22. „	5130	4100	1030
23—24. „	5430	4400	1030
25—26. „	5670	4400	1270
27—28. „	6030	4700	1330
29—30. „	6330	4700	1630
31—34. „	6330	5000	1330
35—40. „	6330	5300	1030

Mint látjuk, nincs a budapesti tanítónak oly szolgálati éve, melyben a 8. és 7. fokok közti rekordugrást nem számítva, igen lényeges különbség nem volna az ő és a mannheimi tanító fizetése között. Ez a különbség 30—1630 korona között váltakozik, de 30 koronás különbséget csak 2 éven keresztül van, akkor, mikor a budapesti tanító fizetése egyszerre 1000 koronával emelkedik, míg a mannheimi tanító fizetése mindvégig arányosan növekszik. Nem ilyen bőkezűek a mannheimiak az igazgatók iránt, akik az őket megillető tanítói fizetésen kívül csak 600 korona igazgatói pótlékot kapnak.

A mannheimi tanító 40 évi működés alatt 196.080 koronát keres, míg a budapesti ugyanannyi idő alatt csak 156.700 koronát huz, ami 39.380 koronával jelent kevesebb életjövendőt a fővárosi tanítónak. Átlagszámítással a mannheimi tanító 40 éven keresztül évi 4902 koronát kap, míg a budapesti tanító átlagfizetése 3917 korona, vagyis a budapesti tanító 40 éven át évi 985 koronával kap átlag kevesebbet, mint mannheimi kollégája.

Ez a fizetékülönbség pedig semmivel sem indokolható meg. Mannheim kis vidéki városka Budapesthez képest. Lohrer Emil kollégáknak, a mannheimi szakfelügyelői hivatal főtitkáranak szíves előzékenysége foly-

tán az alábbi összehasonlításban igazolhatjuk, hogy az élelmiszerek is sokkal olcsóbbak, mint nálunk.

	Mannheim	Budapest
1 kg. marhahus	216	250
1 kg. borjúhús	240	320
1 kg. teavaj	350	380
1 liter tej	26	31
1 kg. bab	38	40
1 kg. borsó	50	38
1 kg. lencse	48	82
1 kg. rizs	38	68
1 kg. nyers kávé	288	410
1 kg. pörkölt kávé	300	500
1 kg. kockacukor	58	86
1 q diószén	336	460

Ami pedig a lakásviszonyokat illeti, minden kommentár helyett szóról-szóra idézzük mannheimi informátorunk leveléből a következő passzust, melyben csak az árakat számítottuk át márkáról koronára. A levél idevonatkozó része így hangzik:

„Az itteni (mannheimi) statisztikai hivatal közleménye szerint 1912-ben a két-, három-, négy- és ötszobás lakások átlagárai a következők voltak:

2 szobás lakás	416 korona
3 „ „	637 „
4 „ „	1022 „
5 „ „	1504 „

Megjegyzem — így folytatja mannheimi barátunk —, hogy az itteni 2 szobás lakások tanítók számára egyáltalában nem jönnek tekintetbe, mert azok legnagyobb részét munkáslakások. A legtöbb kolléga 3 vagy 4 szobás lakásban lakik. Normál tanítói lakás itt a 4 szobás.

És most felvetem a kérdést, vajjon véletlen dolog-e az, hogy éppen ezek a jól fizetett, jó módban élő mannheimi tanítók csinálták meg a mannheimi iskola-rendszert? Mit gondolnak önök, ha a mannheimi tanítók elégtelen fizetéssel, drágasággal, lakásviszonyokkal küszködve szaladoztak volna mellékfoglalkozások után, vajjon akkor is meglétt volna a kedvük, a nyugalomuk és az energiájuk gyönyörű iskola-rendszerük kidolgozásához és megvalósításához? ... Nagyon érdemes volna e tényekkel kapcsolatban arról gondolkodni, hogy csakugyan annyira kizárólagosan önző érdeke-e a tanítóság megfelelő anyagi helyzetének a biztosítása? ... R. E.

Levél a szerkesztőhöz.

Budapest, 1913 okt. 18.

Az Uj Korszak legutóbbi számában R. E. aláírással megjelent cikk rám való hivatkozással azt akarja megállapítani, hogy az igazgatónak és a 35 évet kiszolgált tanítónak Budapesten sincsen fejedelmi fizetése s ezzel kapcsolatban föl hívja figyelmemet a berlini és a hamburgi tanítók maximális fizetésére.

Kénytelen vagyok újra rámutatni, hogy a X. fokban lévő 1800 koronás évi fizetéssel szemben az I. fokban lévő évi 5300 koronás fizetés valóságos fejedelmi fizetés. Nem is beszélve az I. fokban lévő 6700 koronás igazgatói fizetéséről.

Rám utattam azonban még arra is, hogy ezek a kicsufolt „fejedelmi” fizetések is csak papiroson vannak meg. Amíg az évi 1800 koronás fizetést majdnem minden fővárosi tanítónak át kell szenvedni; az 5300 koronás fizetésben csak egyes szerencsés Matuzsálemek részesülhetnek.

Ugy magában nézve, az I. fok sem éri ugyan el egy európai fejedelemnek a fizetését; de a fiatal tanítók szomorú szociális helyzete fölött érzett mély bánkodásom és ennek az I. foknak tőlem és kartársaimtól való rettenetes nagy távolsága éppen oly elérhetetlennek és éppen oly nagy mutatna nekem e fizetéseket, mintha fejedelmek javadalmi volnának azok.

A cikk írója még azt a fontosnak látszó kérdést intézi hozzám, hogy mit szölok én a hamburgi igazgatók évi 8400 koronás „fejedelmi” fizetéséhez?

Hogy én mit szölok! Ha én ezekhez a fizetésekhez hozzászólnék!!!

De mikor hallgatták meg a tanítót, ha az ő létezőkéről volt szó? Ha a jajkiáltások elhangzottak, azonnal odasompolyogtak a „derék, jó öreg urak” és elpanamázták a sérelmeket.

Hogy én mit szölok ahhoz a 8400 koronás

„fejedelmi” fizetéshez? Az én sápadt hangommal csak ezeket kiálthatom az általam nagyrabecsült cikkíró felé: Ha majd eljön az a várva várt új korszak, amikor a közoktatásnak államosítása és világiasítása után az általános, egyenlő, községenkénti titkos választójog alapján összegyűlt képviselők hozzák a törvényeket, amikor a nép fölmondja majd a századokra kibérelt osztályuralmat, akkor a mai számalomra méltó, nyomorgó néptanító helyébe egy öntudatos, minden becsületet küzdelemre kész, magas színvonalon álló és a megélhetés föltételeivel ellátott fontos társadalmi tényező fog lépni. Ha e boldog korszaknak az éltető hajnala egyszer csak ránk virrad, nem tenyészhet többé a tanítóság elősködő parazita, nem vezethetik többé a tanítóság ügyeit, érdekeinket elpanamázó kőnclesők, Bár már egyszer elmúlna ez a szomorúan sötét éjjel és jönne a megtermékenyítő, világosságot árasztó megváltás nagyszerű napja.

En csak ezt tudom felelni, csak így tudok hozzászólni. *Gárdos Dezső.*

A márványarcu ökör.

Szilágyi Dezső, ez az igazán isten kegyelméből való lángész nevezte így annakidején *Berzeviczy Albertet*, a magyar politika utolsó 25 esztendejének legmeddőbb korifeusát, akit most néhány törtető senki és egy egész csomó jóhiszemű, félrevezetett tanító az A. T. O. E. elnöki székébe akar emelni.

Dr. Vargóczy János kassai állami iskolai igazgató és néhány fekete szövetségese az állami tanítóknak csekély töredékét összegyűjtötte, Miskolcon az Országos Egyesület tisztújító közgyűlésének előkészítése címén. Az értekezleten aztán Kenyeres Károly kassai tanító, mint a napirend egyedüli pontját, azt az indítványt terjesztette elő, hogy az értekezlet küldjön ki huszas bizottságot a tisztújító közgyűlés összehívásának s az alapszabályok olynemű módosításának előkészítésére, hogy elnökké nem-tanító is megválasztható legyen.

Az indítványt a gyanutlan tanítók elfogadták és az előkészítő bizottság elnökévé az indítvány értelmi szerzőjét, dr. Vargóczy Jánost választották meg. A huszas bizottság most aztán országsszerte nagy erőfeszítéssel dolgozik azon, hogy a radikális tanítókat, Czabán Samuval együtt, félreszorítsák és az Állami Tanítók Országos Egyesületének elnöki székébe Berzeviczy Albert volt közoktatásiügyi minisztert becsempesszék.

A cél tehát az, hogy a progresszió útjára tért állami tanítókat ismét visszatérítsék a régi megnyugvásos meddő mezőire. A miniszteri székéből a pinkapárt posványába hullott Berzeviczyt szemelte ki a Hold-utca az állami tanítóság megszelídítésére s az ebredező közvélemény elnyomására. Hát ez a szándék nem fog sikerülni.

Vegyük csak sorra a terv részleteit. Mindenekelőtt állapítsuk meg a magas miniszterium újabb csufos kudarcát, amely a hetek üzelei miatt szakadt a Hold-utca nyakába. Ime, megint bekövetkezett a mi jóslatunk: a heteknek minden Blázsikjaikkal együtt esendesen el kell takarodniuk a fórumról, eredmény nélkül. A Mór nem tette meg a kötelességét, a Mór mehet! Hiába volt minden ágalás, minden handa-bandázás, a hét vitéz csak nem mert a közgyűlés elé állani és most más emberekkel, más módszerekkel kísérletezik a miniszterium. A Blá-Bró-Bó-uralom a testvéráruhással és annyi hazudozással az egyesületi alapszabályokat sokszorosán megszegve, csak azt a galádságot tudta megcsinálni, hogy éppen a legvalóságosabb időkben, amikor az állami tanítóság bátor állásfoglalása nagy sullyal esett volna az események mérlegébe, hallgatásra kárhóztatta ezt az elnyomott 8000 állami tisztviselőt.

A miniszterium is átlátta azonban, hogy a közvélemény elsikkasztása nagyon veszélyes játék és az eddigi brutális elfojtás helyett most megpróbáltatja a kormányozható közvélemény megszervezését. Uj strébereket

küldenek harcba s fölláttják bálványul a levitézett Berzeviczyt, aki előbb mint közoktatásügyi államtitkár, majd mint közoktatásügyi miniszter már megmutatta, hogy a közoktatásügyi menüire Hekuba neki. Micsoda zavaros terv az, hogy ezt a tehetetlen, tétovázó, sehus-sehal-politikust, aki még miniszterkorában, az állami mindenhatóság közepette sem tudott a tanítószáz vagy a közoktatás érdekében valamit tenni, ezt válassza meg az állami tanítószáz elnökének, most, lehullott esillag korában, most remélvén tőle, az egész életén át megalkuvó, békes filisztertől, hogy kicsikarjon valamit a pinkászok kormányától az állami tanítószáz részére.

Nagy tévedés azt hinni, hogy az Á. T. O. E. elnöki tisztsége immár csak a politika műmiának petrifikálására való nyugodalmas hely. Oh nem, tisztelt urak! Ez az egyesület dolgozni akar, illetőleg ennek az egyesületnek dolgoznia kell, 8000 tagja várja tőle anyagi ellátásának, nyugdíjának, szolgálati és polgári függetlenségének kivívását. Ide nem másutt elfaradt, kifacsart rokkantak, hanem friss, a munka vágyától égő, kipróbált hűségű férfiak kellene. Mert az Á. T. O. E.-nek a többsége már kifejezte azt a közakarát, hogy már nem akar kizárólag a miniszterium jóindulatára támaszkodva tovább vegetálni, hanem egyesületét a szükséghez képest harci szervezet gyanánt is használni kívánja. Az állami tanítók nem akarják tovább tűrni sem a miniszteriumnak, sem a tanfelügyelőknek, sem a gondnokságoknak a basáskodásait, nem fognak megnyugodni mostoha ellátásukban s rossz nyugdíjtvényükben, nem fogják tűrni a főispáni kinevezéseket s a társadalmi minősítéseket stb. Mindezekhez pedig nem egy fanyar nagyur langyos érdeklődésére, hanem kemény és hosszú harcokra van szükség. Ami keveset az ösztövért jóindulat elérhet, ahhoz nem kell a Berzeviczy márványarca; amikor pedig majd elérkezik a megpróbáltatások nehéz órája, amikor szembe kell helyezkedni a kormányval, akkor — éppen akkor — a legválságosabb pillanatban — Berzeviczy ott fogná hagyni a küzdő tábor.

Nos, az állami tanítószáz nem ilyen elnök kell s az állami tanítószáz nem ilyen elnököt fog választani. Az meglehet, hogy Vargóczy János a maga féldoktorságát megédesítheti egy kis állami hulladékkal, talán rajta kívül még néhányan megfőzhetik leveskéiket a közérdek oltáránál, de a Berzeviczy elnöksége vízbe esett, halva született terv... Hanem ez is az idők jele: a Hold-utcában borzongásokat éreznek.

A miskolci értekezlet.

Tekintetes Szerkesztő ur!

Elsőben is hálás köszönetemet fejezem ki azon szíves figyelemért, hogy mozgalmunkat — bár külön tudósítást nem kapott — b. lapjában a vezetőhelyen méltatta.

Nem akarok ugyan eléje vágni a 20-as bizottság elnöke, dr. Vargóczy János, válaszána, mégis mint a miskolci értekezlet egyik kezdeményezője és elnöke, kötelességemnek tartom, hogy a vezércikkben foglaltakra röviden megtegyem megjegyzéseimet.

Elsőben is, ami azt illeti: „ugy látszik, a rendezők nem is akarták a közvéleményt kellőképpen tájékoztatni az értekezlet lefolyásáról” — szabad legyen megjegyeznem, hogy tekintettel arra, hogy eredményt csak úgy érhetünk el, ha az állami tanítószáz nagy többsége egyttmunkálkodását sikerül megnyerni, mindjárt az értekezlet elején, a jelen voltak élénk helyeslése közben négy lap tudósítót kértem föl, hogy értekezletünkről úgy a tanügyi, mint a napilapokat a legrészletesebben tájékoztassák.

Az értekezlet bár bizottságot választott, de

a személyi kultuszt már eleve kizárta. Mi nem tisztségekre reflektálunk, hanem az Állami Tanítók Országos Egyesületét akarjuk föltámasztani és akcióképessé tenni.

Az 1913. évi XV. t.-cikket megkérdezésünk nélkül hozták, most itt van a nyugdíjtvény revíziója, szolgálati pragmatika, járási iskolatanács, főispáni kinevezések stb. kérdése, ha az állami tanítószáz most sem hallatja szavát, ugy nemcsak megérdemli sorsát, de nem méltó a tanítói névre, mert hijjával van minden pedagógiai érzéknek.

Nem a Czabán Samu megválasztása, sem a választás megsemmisítése ártott az állami tanítószáznak, hanem a Blázsik Mihály szerepe, ki nemhogy azonnal választógyűlésre hívta volna össze az egyesületet (hisz a régi tisztikar mandátuma is lejárt), de azt még ma, a választás megsemmisítése után egy évre sem cselekedte, ezáltal az egyesület működését — *alapszabályellenesen* — nemcsak megbénította, hanem egyenesen lehetetlenné tette.

Az állami tanítószáz összessége, ha az egyesület némely dologban tévedt is, mint élő szerv, hamar kiküszöbölte volna a csorbát, de így nemcsak az egyesület, de maga az állami tanítószáz van ország-világ előtt lehetetlenné téve.

Ezt nem tűrheti nemcsak a miskolci tanítószáz, de Magyarország egy állami tanítója sem, azért jöttünk össze Miskolcon, hogy ennek az állapotnak végét szakítsuk és országos egyesületünket, melynek alapszabályai ma is érvényben vannak, még Blázsik Mihály nélkül is összehívjuk és munkaképessé tegyük. Erre vonatkozólag többféle indítvány adatott be, melynek majdnem mindegyike — más-másképpen ugyan —, de módot nyújt a közgyűlés összehívására. Hogy melyik módjában lesz kérésztülvihető az összehívás, azt az értekezlet előre meg nem állapíthatta, ezért kellett egy permanens bizottságot alakítani, melynek kötelességévé tétett és vállalta is, hogy a közgyűlést folyó évi december 1-ig összehívja.

Ennek a bizottságnak tehát a feladata a gyűlés összehívása, illetve előkészítése. Majd határozni és választani a közgyűlés fog. Minket az ügy szeretete hívott munkára és nem saját magunk előtérbelolása, éppen azért a bizottság elnökségét is elhárítottuk magunkról, arra én, mint az értekezlet vezetője, dr. Vargóczy János kassai kartársamat ajánlottam. Hogy a bizottságban mint tagok miskolciak is szerepelnek, az azt hiszem annyira természetes dolog, hogy ehhez szó sem férhet. Tisztelettel maradtam Miskolcon

Mózes Imre,

áll. elemi isk. igazgató.

Mózes Imrének, az állami tanítói kar egyik kiváló tagjának ezt a hozzászólását azzal a megjegyzéssel közöljük, hogy az ő egyéni megbízhatóságához és jóhiszemiségéhez nem férhet kétség. De hátha *mások* a maguk egyéni céljaira akarják kihasználni Mózes kartársunk jóhiszemiségét és jóhírnevét! Már is olyan hirt olvastunk, hogy Vargóczy és néhány klerikális társa, a mozgalom kezdői, csak azért tették a gyűlést Miskolcra, hogy így eltereljék a figyelmet a saját egyéni céljaikról. Vargóczyék — ugy halljuk — *Berzeviczy Albertet*, Vargóczy földijét, akarják az Á. T. O. E. élére állítani. Hogy ez milyen veszély volna az állami tanítószázra nézve, arról — ha a hír valóban bizonyul — még lesz alkalmunk szólni.

Ezzel csak ismétljük, hogy minket nem a *ki?*, hanem a *mit?* kérdése érdekel. Erre kielégítő választ várunk. E nélkül a miskolci mozgalom csak aggodalmat kelthet bennünk. Hogy a mozgalomban jóhiszemű és bizalmat érdemlő kartársak is vannak, az nem változtat a dolog lényegén, mert őket az egyéni célokra török félrevezethették.

A nemzet asztala mindig terítve van. Hol az egyik kikk lakmározik körülötte, hol a másik. De a tanítóknak egyik sem juttat a bőségnek még morzsáiból sem.

SZEMLE.

Konn Jakab, Miklós püspök és Jankovich Kultuszminiszter.

Mindhárman viharezett vallásérkölesös férfiak. *Jakab*, szombaton az isten nagyobb tiszteletére becsukja a boltját, de hétköznap nem undorodik meg semmiféle üzlettől. *Széchenyi* Miklós grófot e lap olvasói ismerik. Ő a legszentebb vallásérkölesös bihar-egyházmegyei apostol, aki épp úgy, mint *Jakab*, kollegája a vallásérkölesök dusan termő földjén, nem érzi meg a hétköznapi üzletek büztét. A mi *Jankovich* Bélánk pedig hivatalos csőze a vallásérkölesöknek és az abból fakadó erényeknek. Ő a főfőfelügyelő, az ő gondja, hogy a mai szent rend valahogy föl ne boruljon. Miután így mindenki tisztában van ezekkel az urakkal, azt hiszem, nem kell kommentárt írni az itt következő közgazdasági hírhez, hisz menten szembe ötlük, hogy ő eminenciája sokkal élelmesebb üzletember, mint amilyen főpap.

A püspök megvásárolta gróf Zichy Ödöntől 7200 kat. hold remeci uradalmát és a gyönyörű őserdő kitermelési jogát 40 évi időtartamra eladta Kohn Jakab József bécsi fakereskedő cégnek. A vásárhoz szükséges vételárát a kultuszminiszter hozzájárulásával a püspökség törzstőkéiből vette és ezt az összeget 50 év múlva kamatmentesen fogja a püspökségnek visszafizetni. A dolog üzleti részének megértéséhez szükséges tudni, hogy a remeci erdőkitermelés jövedelme a püspök személyi jövedelme lesz, ellenben a törzstőkéből kölcsönvett összeg kamatvesztése a püspökséget terheli. A törzstőkéből kölcsönvett összeg 860.000 korona, ennek 50 évi kamata, amelynek fizetése alól a püspököt fölmentették, csak 4%-os alapon is, a törlesztést is figyelembe véve, közel egy millió korona lesz. Ezt az ajándékot kapta a püspök a kultuszminisztertől azon a nyereségen kívül, amelyet Kohn Jakabtól a kitermelés révén fog kapni.

Ha másra nem is, de arra mégis csak jó az a szentséges vallásérköles, hogy ezen az „alapon” olyan főmagasságu pozícióba jusson néhány ember, ahol zavartalanul lehet efféle zsiros üzleteket kötni.

„Nem törődöm a politikával!”

Különösen tanítói körökben lehet gyakran ilyen és ehhez hasonló kijelentéseket hallani. Az egyik csak „hivatásának”, a másik csak „családjának” él és elkerüli még azok tájékát is, akik politikával foglalkoznak. Az *Uj Korszak* már számtalan cikkben mutatott rá ennek az álláspontra a helytelenségére. Kimutattuk, hogy éppen az a tanító szolgálja jobban az iskolát is, meg családját érdekeit is, aki igenis részt vesz a politikai mozgalmakban. Nem akarjuk ezuttal ezeket az érveket, melyeket sohasem hangoztathatunk elég gyakran, ismételni és csak idézni kívánunk néhány sort abból az előadásból, amelyet a híres bécsi egyetemi tanár: *dr. Jodl Frigyes* egy berlini gyűlésen tartott és mely nagyon megerősíti a mi állásponunkat. A tudós tanár egyebek közt a következőket mondta:

„Kötelessége minden liberálisan gondolkodó embernek minden erejével azon dolgozni, hogy az egyháznak az iskolától és az államtól való elválasztása megtörténjen. Erre azért is szükségünk van, hogy végre kijuthassunk a jelenlegi elposványosodásból egészségesebb viszonyok közé, ahol becsületes, igazságos és egyenes elvek szerint élhetünk és ahol végre fölszabadulhatnánk a mai lelkiismereti kényszer és képmutatás alól, mely egész közéletünket átfonja. Senkinek, aki komolyan veszi ezeket a dolgokat és valaha is érezte az államvallás és az egyházi iskolai szervezet türehtetlen nyomását, nem volna szabad szavazatát oly jelöltre adni, aki ezt a programot tisztán elfogadja.

Mert éppen annak, aki csak családjának él, van köze ahhoz, hogy becsületes embert választanak-e meg, vagy olyat, aki támogatója a politikai korrupciónak. A korrupció elől nem szabad elszaladni: hanem le kell azt küzdeni. Mert bizonyos politikusok senkitől sem félnek jobban, mint a meggyőződéses választóktól.”

Európa és Ázsia.

A hamburgi tanítók hivatalos testülete a következő határozatot fogadta el: 1. Miután az állami iskolák az összes felekezetek gyermekeinek vannak nyitva, azokban felekezeti oktatás nem folyhatik. 2. Ezért a vallástan a népiskola alsó négy osztályában egészen elesik, főleg fokon pedig a tudományos kutatás eredményeivel összhangban levő vallásismeret lép. 3. Amennyiben azonban a hatóság úgy döntene, hogy a vallásoktatás megmarad, legalább azokat a gyermekeket mentse föl a vallásoktatás alul, kiknek szülei ezt kívánják.

Lám, a külföldi tanítóknak van bátorságuk ilyen indítvánnyal a hatóság elé lépni; róluk nem híresztelik a fölforgatás, a hazaárulás vádját. De mikor a békésmegeieiek hasonló szellemű indítványt nyújtottak be az Országos Szövetséghez, akkor a mi bankos fővezérünk megakadályozta annak tárgyalását. Mit törődik ő a vallásoktatás kérdésével, mikor olajüzleteket lehet csinálni?

Az erkölcsi oktatás.

Ezen a címen az Uj Korszak legutóbbi számában érdekes cikket olvastam Szücs Jenő kollégám tollából, aki, hogy a konzervatív Ember-Moussong-Bertalan-féle társasággal szemben erőlyes argumentummal éljen, egyes csoportosította azokat a kulturálmokot, amelyekben az iskolákból már kiküszöbölték a vallási kényszert, ahol nincsen hitoktatás, hanem igenis van világi erkölcsoktatás.

En e cikkem keretében — Szücs kollégámtól eltérően — nem foglalkozom sem lovag Ember Károly szereplésével, aki egyébként a klerikalizmus kincses sivatagjában pompás pozíciót és tekintélyes vagyont lovagolt össze magának; sem Moussong Gézával, aki szintén tudja, hogy okos dolog nyomtató lónak lenni; sem Bertalan Vincével, aki meg éppen tul van azon az időn, amikor az embert komolyan veszik. Nekik hiába magyaráznók, hogy maga a nép fog megsemmisíteni minden olyan intézményt, melynek káros voltát belátta.

Mindezek helyett én inkább a kérdés lényegéről szeretnék szólni, amelyet Szücs Jenő kollégám nem határozott meg kellőképpen; arról tudniillik, hogy mit is értünk erkölcs alatt s módunkban van-e a ma főnálló vallásérkölesös rendszert megengadni s hogyan lehetne magunkat előbbrevinni az új erkölcsi világ felé?

Az első kérdésre, hogy mit is értünk erkölcs alatt, szinte nehéznek tűnik a felelet, mert az ókori görög bölcseségtől kezdve, az egyházi atyákon át folytatva, a jezsuita morálrodalom legnotorikusabb képviselőin, Eskobaron s Gurin át, egészen Wolf, Kant, Hegel, Marheinecke, Strausz, Feuerbach, Carpiér és Spencerig annyiféle meghatározásával találkozunk az erkölcsnek s az ezzel konkurrens erénynek, hogy a sok, egymásnak részben homlokegyenest ellentmondó fölfogás özönében kénytelenek vagyunk a theoretikus eszmetáncolat helyett a való élet talajára állani s egyrészt a történelmi multra, másrészt mindennapi tapasztalatra hivatkozva hirdetni, hogy van erkölcs vallás nélkül és van vallás erkölcs nélkül. Nem kell beszélnünk a Jehova parancsára a vallás-erkölcs szent nevében lemeszáróltakról, az eretnekegetésekről, a kátharok és valdensok kiirtásáról, a gályarabokról stb. végtelen tömegéről a vallás nevében az egyház parancsára elkövetett irtózatok hosszú sorozatáról; csupán azt kell megkérdőznünk a vallásérköles hivatásról, hogy vajjon a kétezres esztendőskatholicizmus, a harmadfélszázados buddhizmus, az ötezeréves zsidóvallás ugyan kiirtotta-e a bűnt? Urrá tette-e az önzés fölött a felebaráti szeretetet? A vallás hívei vajjon nem károsítják-e meg tudva embertársaikat? A vallásos föllebbvaló nem zsákmányolja-e ki alattvalóját? — Ki meri rámondani, hogy nem?

Amikor a bűnügyi statisztikák a világ minden civilizált államáról évtizedek óta igazolják, hogy *nincsenek felekezeti*, nincsenek faji vagy nemzetiségi bűnök, hanem igenis *vannak osztálybűnök*; amikor a determinista tudomány a bűnök okairól a törvényszerűségek sorozatait állapítja meg; amikor ismerjük a szegénységnek, a tudatlanságnak, a degeneráltságnak, az alkoholizmusnak, a prostitúciónak, a papi és katonai nőtlenségnek bűnözési koefficienseit stb. . . . akkor nekünk senki se magyarázgassa már a vallásnak, mint az emberi cselekvés tényezőjének nagyszerű fontosságát. Hasonló le-

kicsinyléssel fogadhatjuk azokat a fejtegetéseket is, amelyek most, a vallásérkölesös nevelés kétezredik évében, a vallásérköles esőjelentése után akarja a vallásérkölesös nevelés fokozásával erősíteni és javítani az erkölcsöket.

Az a sok, különböző hitvallást ápoló temp-lom inkább elkülöníti, semmint egyesíti az együttélési, munkálkodási s boldogulni kívánó egyéneket s külön vallásérköles fölfogásával a látszólagos egyezés dacára is inkább ellenségeket, semmint szolidárisan érző felebarátokat nevel. Ha nem a kenetes beszédeket, hanem az eleven cselekedeteket, a katholicus köröket, a keresztény szervezeteket, a felekezeti nőegyleteket, a legényegyleteket, a tanoncotthonokat, a felekezeti ifjúsági köröket stb. stb. tekintjük, akkor látjuk csak, hogy micsoda átkos, bomlasztó hatást gyakorolnak ezek a vallásérköles intézmények. S hogy mily távol vagyunk a szolidáris egybeforradástól, azt mutatják: erkölcsünk ziláltsága, természettudományunk és a hit között tátongó áthidalhatatlan űr, a munka egyenlőtlen értékelése, a jövedelem igazságtalan elosztása, az osztályharcok, a kiáltó nyomor, az általános elégtelenség stb. S ez természetes is, mert az állam, helyesebben mondva a mindenkor hatalom nálunk teljesen vallási jellegű. Amíg a vallástanítás az iskoláinkban kötelező, amíg az állam folytonosan a polgárok vallását tudakolja népszámláláskor, bíróság előtt, hivatali pályázatoknál stb., amíg az embereket vallásuk szerint nevezik ki kisebb-nagyobb hivatalokra, szóval amíg valakitől nem azt kérdezik: mi vagy, hanem azt, hogy mi a vallásod: addig ne beszéljünk szabadságról, egyenlőségről. E szomorú tények dacára mégis tudatos, büszke erőt ad a jobb jövődöntő való küzdelemben az a tény, hogy a mi küzdelemünk szolgálatában áll hősök hőse: a tudomány s ismereteink fölszabadítják gondolkodásunkat a tudatlanság régi rab-ságaiból. A tanítószolgálat kötelessége, hogy amikor az új Magyarországot küzdünk, ne feledjük a gyermek lelkébe oltani a fejlődésbe vetett hitnek, a társas munka szeretetének gyökereit. Ne a lemondásra, a kevéssel megelégedésre, a megalázódásra neveljük őket; ne törjük össze se az eszüket, se az akaratukat, hanem ébresszük föl bennük a haladás vágyait, a szebb és jobb élet erős akarásait. Tudomány és energia legyenek a mi gályánk vitorláit, ezekkel érhetjük el az új, a nagyobb stílusú, boldogabb élet országát, amelyet őseink tévedései és megnyugvásai miatt nem örökölhettünk. Ebben a nevelési munkánkban azonban nem a felekezeti vallásérköles bomlasztó, széthúzó tendenciáira, nem a földi életet megvető, festett egébe néző ábrándokra, nem a lemondás és alázatokodás szolgamoráljára, nem a mindent mástól könyörgő tehetetlenségre, hanem az életnek örülő, felelősséget és szolidaritást ismerő, tettekész földi erényekre kell építenünk. Az új erkölcsi oktatásnak csak ez lehet a nevelési célja. Tuba Károly.

HIREK.

Tízezer korona hátralék! Ez az összeg a fokmérője annak a fene nagy bizalomnak, amellyel a tanítószolgálat a Moussong vezette Országos Szövetségnek adózik. Tessék jól megérteni: a Szövetségbe mintegy 20.000 tanító tartozik, akik fejenként évi 50 fillért volnának kötelesek leróni tagdíj fejében. És hogyan róják le? Ahány tagja van a Szövetségnek, ugyszólván éppannyi évi tagdíjjal vannak hátralékban. Moussong lebankolt vezérkara és olajvigécei ezért dülnek-fulnak most az igazgatósági üléseken. Közönbőséggel vádolják a tanítókat, akikért nem érdemes „dolgozni” . . . Ha nem gseftelnének, ha a híres cég igazán dolgoznék a tanítókért s nem elárulója volna a tanítóérdekeknek s letörője a tanítószolgálat mozgalmainak, beh más-képpen festene az a mérleg! A tanítók szívesen fizetnének tiszszerakkora tagdíjat is, de mert ismeri a firmát . . . mert nagyon tisztában van a jeles céggel, hát ne csudálkozzék az igazgatóság a hátralékon. Lesz az még nagyobb is. A lavina nem nő oly gyorsan és akkorát, mint a szövetségi hátralék.

A tanárok küzdelmei. Moussong pihen babérain, a csalafintasággal megszerzett elnöki szék pedig büzlik az olajtól. Miután a tanítók

anyagi küzdelmeit szépen elintézte — most nincsen egyéb gondja, olajban fő a feje. Bezzeg, a tanárvilág vezérei nem szünnék meg harcolni, őket is letárgyalta a munkapárti ház, de ők tovább viszik a harcot s nem pihennek addig, míg jogukat ki nem küzdik. A harmadik országos tanárkongresszus végrehajtó bizottsága Gaál Mózes elnöklete alatt gyűlést tartott, melyen a végrehajtó bizottság kebeléből kiküldött albizottságok jelentéseit vették tárgyalás alá. A nyugdíjügyben a kongresszus elé terjesztendő határozatot Schmidt Márton ismertette, a státuszrendezés aránytalanságairól és sérelmeiről dr. Barta József terjesztette elő az albizottságok jelentését és végül az országos tanítószövetség létrehozása érdekében kifejtendő akcióról Náda Béla tartott hosszabb előadást. A végrehajtó bizottság az albizottságok jelentését hosszabb vita után elfogadta és elhatározta, hogy azokat a kongresszus elé fogják terjeszteni. Megállapodott a végrehajtó bizottság a kongresszus időpontjában is és eszerint a kongresszus november 15-én lesz a régi képviselőházban. A kongresszus igen népesnek ígérkezik, a befolyt jelentések szerint az ország valamennyi középiskolája képviseltetni fogja magát.

A tanárok mozognak, harera készülődnek. Csak a tanítószolgálatnak nincsen semmi kívánni valója? . . .

Tulkiadás. Persze, hogy „tulkiadás” volt Szegeden és még perszebb, hogy ez a tulkiadás nem a közoktatási főkönyvben fordult elő. A papokkal szemben olyan szolga és fedelmileg bőkezű Szegednek nem volt sietősebb dolga, nem volt nagyobb szüksége, mint egy pazar róm. kath. hajlék a mennyben lakó isten számára. Két milliónál több koronát szánt erre a város törvényhatósága. Még nem áll a szent hajlék és máris 50.000 korona a „tullépés”. Az istenes város ezt a pénzt is odaadta a milliók mellé minden zuglódás nélkül. Odaszórtá az a Szeged, mely éhbéren tartja tanítóit, mely iskoláinak egy részét az állammal tartatja el s amely kulturintézményekben az ország legszegényebb városa. Ilyen célokra nincs pénze az ország második városának, de egyházi célokra — arra telik ott is bőven. És fog telleni mindaddig, amíg ez a józan magyar nép jogokhoz nem jut s szét nem üt a papok cselédjei s kitartottjai között. Akkor azután lesz virágzó közoktatás, kórház, tisztaság és jólét a szegedi tanúak számára is. Tanítók, gyujtsátok a világgosságot!

A tőke gyilkos, erőszakos, kegyetlen és szivtelen, kivétkőzteti az embert az ő mivoltából. Csak ez a magyarázata a Rimamurányi vasgyár viselkedésének, amellyel megsemmisítette a Korompán virágzásnak indult polgári iskolát. A „Népszava” írja meg, hogy ennek a szép fejlődésnek indult iskolának már se hire, se hamva. Hét tanárát szétszórták a szélrözsa minden irányában. És ezt a kultura elleni merényletet a legcinikusabb formában hajtották végre. Biró igazgató ugyanis nyíltan hangoztatta, hogy nem türi meg Korompán a polgári iskolát, mert nekik nincs szükségük tudalékos munkásokra; az elemi oktatás is a legbotrányosabb állapotban van. A sok százra rugó iskolás gyermek részére egy rozoga viskóban vannak elhelyezve a szűk szobácskák, ahol a tanításnak kellene történni. Ilyen körülmények mellett azonban szó sem lehet rendszeres oktatásról. Erre különben még idő sincs, mert a tanítás helyszüke miatt csak félnapos. A gyermekek fölváltva járnak az iskolába. Az egyik csoport délelőtt, a másik délután zsufolelódik össze egyazon odukba. És az a legborzalmasabb, hogy ez ellen nem mer fölszólni Szepes megye tanfelügyelője sem, mert a korompáni embergetők keze messze elér és jaj volna annak, aki ellenük merészelne valamit cselekedni. Hát bölcsen hallgat és megadja magát a tőke hatalmának. A Rimamurányi pedig osztja tovább a magas osztalékokat s nyuzza azokat, akik a milliókat neki előteremtik. Vigan teheti, a népnek nálunk nincs joga, a népnek a parlamentben nincs képviselése . . . nincs, aki a tőke vas-karmait levágja: Rendben van ez? Maradhat ez így?

Cserkésznek a papok! Nem elég nekik az iskolára kényszerített drága heti 2 óra vallás-erkölcsös üzemük számára. A lélekcserkészés-

hez nekik ma már több idő kell, mert a természetrajz, a földrajz, a történelem és a többi tanárának tanítását a gyermek nem tudja összeegyeztetni; az isteni kinyilatkoztatásokkal és „rendelésekkel”. A mai gyereket az iskola megtanítja *gondolkozni* és sehogyan se akar vakon *hinni*. A papok, istennek ezek az önkéntes, de jól pénzelt szolgálai saját jól fölfogott érdekükben igyekeznek az iskola tanítását ellensúlyozni; erre a két óra kevés, több időt kell a gyerekekkel eltölteni, hogy azt hatalmukba hajtsák. A téa és cukor délutánok ami „Zászlónk” alatt nem váltak be! Meg kellett tehát ragadnunk a legújabb járványt: a cserkészkedést. Nosza, rajta, elindulnak a papok cserkészni a cserkészek táborában és a cserkészet örve alatt magukhoz ragadják az ifjúságot. És itt, ahelyett, hogy a természet szeretetére, a turistakodás hasznos sportjára nevelnék az ifjúságot, vallás-erkölcsileg megmaszlagolják. Egy ilyen lélek-cserkész meghívót küldtek be nekünk. Erdemes az elolvasásra. Tessék:

„Ugy fénylik a ti világosságotok az emberek előtt, hogy azok látván a ti cselekedeteiteket, dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat!”
Máté 5, 16.

Meghívó

a Budapesti Ref. Keresztény Ifjúsági Egyesület serdülő alosztálya, frlyó évi október hó 26-án, vasárnap délután fél 3 órakor

cserkész családi délutánt

rendez a VI, Vörösmarty-utca 51. szám alatti nagyteremben, melyre hívünk minden barátját szíves szeretettel meghívja a Vezetőség.

Sorrend:

- I. Szünet előtt:
  1. Közének. Ima. Bibliaolvasás.
  2. Megnyitó szavak.
  3. A csapatok felvonulása.
  4. Utonek avatása.
  5. Működ- és eszöszályu jelvények kiosztása.
  6. „Mit nyertem én a cserkészmozgalmotól?” (Pályadíjnyertes ifjúsági dolgozat.)
  7. Elvonulás cserkészindulóval.

II. Szünet alatt:

8. Buffet.
9. „Cserkészadogató” (Humoros verseny).
10. „Cserkészposta” — melynek mindenki számára van kézbesítendő — levele.

III. Szünet után:

11. Alkalmi beszéd. (Képzeljük! Szerk.)
12. Bibliamagyarázat. Közének. Ima.

Az ünnepség fél 6 órakor véget ér. Pontosan kezdődik!

Jöjjen el „Mi módon őrizheti meg tisztán és hívja el az Ijju az ő utát, ha nem a te összes beszédednek megtartása által?”
Ismerőseit! 119. Zsolt. 9.

Igy cserkésznek a vallásersősök urak! A fontos ebben a cserkészetben: a bibliaolvasás, bibliamagyarázat, ima és „köz”ének. A legfontosabb: a belépőjegy, a felülízetés és az adományok.

A Magyarországi Absztinens Tanárok és Tanítók Egyesülete abból a célból alakult, hogy az alkohol ellen folytatott küzdelmet a tanuló ifjúság körébe is bevigye s már az iskolában készítse elő az ifjúságot e nemzet- és néppusztító veszedelem elleni küzdelemre. A küzdelem eszköze a szesz italoktól való teljes tartózkodás alapján az alkoholelles nevelés. Az egyesület a tanév elején felhívással fordult az ország összes tanáraihoz és tanítóihoz s őket csatlakozásra hívta fel. Az egyesület elnöke dr. Kőrösy György állami főgimnáziumi igazgató (Dés), akihez minden megkeresés küldendő.

A magyar Ázsiából. A lupényi állami elemi iskola gondnoksága bejelentette a kultuszminiszternek, hogy lemond a megbízatásáról, ha nem intézkedik, hogy az állami iskolában uralkodó botrányos állapotok megszűnjenek. Több mint nyolcszáz gyermek jár az iskolába és erre mindössze nyolc tanterem van. Egy tanítóra néhány osztályban százötven gyermek esik. A tantermek annyira egészségtelenek, hogy nemcsak a tanulók, de a tanítók is állandóan betegeskednek. A tanítók nem tudnak lakást kapni, az egyikük a falu végén egy faházban lakik. Az iskola gondnoksága legközelebb küldöttséget mentett a kultuszminiszterhez.

A lupényi urak szörnyen tévednek, ha azt hiszik, hogy a sópénzből, a pinkapénzből s az államtól elvont egyéb pénzből nekik iskolára is adnak. Az állam rendes bevételeit pedig a magyar Cromwell elkötelezte az armádiának. Iskolára ők nem adnak pénzt, mert nekik nem iskolázott emberek, nekik szavazó barmok kellene, akik egy kis pálinkáért és jó pénzért őket teszik meg az or-

szág uraivá. A lepénzelt atyafiakból fog telni olyan iskolaszék, amely a geszti kakadunak hozsannát zeng azért a 8 tanteremért is, ami van. És marad minden a régiben, mert, mint a másik pinkagróf, a Khuen-Héderváry mondá: — ők mindent kibírnak, nekik nem ég le a bőrük. De mi, tanítók, okuljunk és tanuljunk a mai állapotok láttán. Tanítsunk benn az iskolában, tanítsunk az iskolán kívül, világosítsuk föl a népet. Hosszu út, de az ország gazembereit csak így tudjuk kipusztítani. Ha akarjuk, meg tudjuk és meg fogjuk még egyszer hódítani Magyarországot. Meg fogjuk hódítani a demokráciának, a kulturának!

Darwin a címe annak a népszerű természettudományi folyóiratnak, mely dr. Fülöp Zsigmond kollegánk szerkesztésében minden hónap 1. és 15-én jelenik meg. A legújabb szám tartalma: Kultura és emberevés Afrikában. Laknak-e a Marson? Érdekarbárság a növényeknél. Költöznek a madarak. A munkamegosztás fokozatai a sejtben. A levehesség megállapítása vegyi uton. Az élveboncolás az ókori orvostudományban. Egy autó előállítás. Különlélek. Ezek az érdekes cikkek egyszerű, közérthető nyelven vannak megírva s alkalmasak a természettudományos fölfogás ápolására. Most, a II. évfolyam utolsó negyedében azzal lepi meg a szerkesztő előfizetőit, hogy Darwin-könyvtár címen negyedévenként 4 kis füzetet ad ingyen. A két első füzet már meg is jelent. Az 1. számú Bölschének *Utazás a hold körül* című munkáját adja, melyben B. a hold titkairól beszél el érdekes apróságokat; a 2. szám pedig Darwinnak *Az őstörnről* című tanulmányát hozza, ez a kis füzet Darwinnek az élet mibenlétéről való felfogását tárja elénk. A lap előfizetési ára marad a régi: egész évre 10 korona. A lapot ezuttal is kartársaink élénk figyelmébe ajánljuk. Legyenek rajta, hogy olvasóköriükben és a tanítótestületi könyvtárak arra előfizessenek. Ez az egyetlen népszerű természettudományi folyóiratunk. Minden progresszív tanítónak kötelessége a természettudományi fölfogásnak propagandát csinálni, ezt pedig ily irányu lapjaink csendes terjesztésével érjük el a legsikeresebben.

Jól preparálták a papok s így kitérő vallás-erköcsi médium lön özvegy gróf Wallis Gyulánéból. Tíz millió koronát meghaladó vagyonát végrendeletileg a pannonhalmi apátságra hagyta a 86 éves súlyosan beteg nő. Ha a papok nem férdköznének olyan közel a halálát váró emberhez, hogy őt a tulvilággal megfélemlítsék, alig hullana garas abba a feneketlen papzsákba. Ez a 10 millió, végrendelező is, ha a vallás leple alatt nem jut papokkal érintkezésbe, talán mégis más testamentumot csinál s a 10 millió talán igazi kulturrecéloknak jutott, ezreknek és ezreknek vált volna hasznára, boldogságára. De így! Növeli a papok jólétét, tekintélyét, új hatalmat ad a kezükbe, melyet ők oly okosan tudnak a népek ellen fölhasználni.

Akinek nincs pénze, ne tanu jon. A diáknymor elsomorító hírért jelentik Debrecenből. A rossz gazdasági viszonyok miatt a debreceni főiskolába járó szegénysorsu diákság nagy válság elé jutott. Theológusok, jogászok és bölcsesek kerültek abba a helyzetbe, hogy nem képesek a tandíjat lefizetni, amely miatt a szegény diákoknak el kell hagyniok a kollégiumot. Harmine koronáról van szó, ennyi a félévi tandíj, amit nem tudnak előteremteni, viszont a kollégium gazdasági igazgatása megköveteli a fizetést. Husz diáknak kell otthagynia a tudományos pályát, mert nem bírja pénzzel. A dussgazdag, milliókkal rendelkező kollégium pedig nem könyörül meg rajtuk. Aki nem fizet, az mehet. A tudományt nem mérik ingyen. Akinek nincs pénze, az ne tanuljon. Mert Magyarországon a tudomány is a kiváltságosok kiváltsága.

A pap nem ismer emberszeretetet, nem ismer bünboesánatot, ha egyszer vele valaki összeakaszodik és ilyenkor vele kántál a vallás-erköcsi alapon álló egész közigazgatás. Mert mink vallás-erköcsös emeberek va-

gyunk, mink Mária országában vagyunk, azért nem is eshetett másképp ez a dolog.

R. József pöszönyi (Vas megye) tanító tiz évvel zelött lépett pályájára, amikor a felekezeti tanítóktól még nem követeltek oklevelet. Évek mulva változván a törvény, a tanfelügyelőség R.-tól is bekérte az oklevelet, aki állását féltvén, valótlán másolatot küldött be meg nem történt képesítő vizsgájáról. Kisülvén a dolog, maga az egyházi fölöttes hatóság elnzte a turpisságot, R. pedig, hogy jóvátége hibáját, megszerezte az oklevelet. Időközben azután a plébános összeveszett vele és följelentést tett ellene, mire a szentszék megbólygatta a már egyszer elnézett turpisságot és fegyelmi eljárás mellözése mellett megfosztotta őt állásától. Amikor még nem volt oklevele, akkor jó volt az egyháznak: mert behódolt a papnak; most már van oklevele, de ellenkezik a papi zsarnoksággal: tehát elcsapják. Elcsapják most, amikor van oklevele, elcsapják azért, mert egykor nem volt oklevele. És a szentszéki fegyelmi bíróság ezen ítéletét a szentszéki tanács is elfogadta, a szombathelyi püspök pedig utasította a pöszönyi plébánost, mint az iskolaszék fejét, hogy a „további lépéseket tegye meg”. A plébános rövidre fogta az ügyet, a felsőbri szolgabiróságtól csendöröket kért és azokkal dobatta ki a tanítót hét gyermekével együtt. Itt összebonyolódott a szerencsétlen tanító ügye. R. államsegélyt élvez és így fegyelmi ügyében a kultuszminiszternek is határozni kell. A kilakoltatás tehát korai volt, amellet, hogy igazságtalan. Most tehát a miniszter döntéséig R. József az utcán kóborolhat hét gyermekével együtt.

A nagy államok ingó vagyona. A legutóbbi nemzetközi statisztikai kongresszuson Neymare francia statisztikus a nagyobb államok ingó vagyonáról értekezett.

Észerint volt:	1912-ben	gyarapodás az utolsó 4 évben
		milliárd frankokban
Nagybritannia	145-150	15
E.-Amerikai E. A.	135-140	20
Franciaország	108-115	5-10
Németország	100-110	20-25
Oroszország	32-35	7-8
Ausztr.-Magyarorsz.	25-26	4
Olaszország	16-18	6

A vagyonosodásban tehát Nagybritannia foglalja el az első helyet, de már a gyarapodásban Németország kerül első helyre. Négy év alatt tehát annival gyarapodott, mint amennyi ennek a mi közösügyes birodalmunk minden ingó értéke! Nincs ezen mit csodálkozni, ezt az erő és értékgyarapodást Németország a kulturájának köszönheti, annak a kulturának, amelytől tanulni annyit járunk át a németekhez. A mi hazánk azonban ezentul is ott fog kullogni a nagyhatalmak sorában — utolsónak. Allig fölfegyverkezve, minden pénzünket a katonaságra költve, jogfosztott néppel, nyakig a korrupcióban nyögünk a földesurak, a nagypapok, nagybirtokosok és nagybankárok járma alatt. Ebből a nyomorúságból nem szabadít ki más és az elzülléstől nem ment meg más, mint az általános, egyenlő és titkos választói jogon alapuló népparlament. Ennek az érdekében ne szünjön meg agitálni az, aki hazáját igazán szereti; aki szabadságot, jólétet akar minden polgártársának.

Adatok a tanfelügyelők természetrajzához.

Sok példáját láttuk az utóbbi években az Uj Korszak hasábjain annak, hogy az osztályuralom miként korumpálja a tanfelügyelői kart. Láttuk a klerikális stréberség nagyra növekedését; láttuk az álhazafiság arcátlan terpeszkedéseit. Élelmes színlelők kereszteteket hányva és a haladás hívei ellen szitkozódva másznak föl a ranglétrán. Mások az olcsó honmentés hálás mesterségével szerzett érdemeiket tudják ügyesen kamatoztatni. Hamis eszmék ügyes üzerei nyü-

zsögnék az osztályuralom nyomában, amely mindent megbocsát az érdekét védőknek és elgázolja az ellene vétőket.

A klerikális és hazafias stréberség mellett a tudomásunkra jutó panaszos esetekből a stréberségnek egy új típusa kezd kibontakozni. A stréberségnek ez a harmadik típusa az, mikor a tanfelügyelő a helyi hatalmasságok apró panamáit szolgálja és a piszkos kis panamák útjában álló tanítót — amint hivatalos tolvajnyelven mondják — „szolgálati érdekéből” elteszi az utból.

Fogarasi vármegye tanfelügyelője, *Sztancsek Zoltán*, buzgólkodik nagy serényen az új típus megteremtésén, akinek baráti szolgálatkészségét még a fínásnak nem mondható miniszterium is megsokalta s amint alább látni fogjuk, nem egy igazságtalan intézkedését visszacsinálta. Régebbi idő óta kapjuk a panaszos leveleket fogarasi kartársainktól, kik részint saját sérelmeiket, részint a másokéit panaszolják el részvétellel. Minthogy egy közelebbi típus van itt kialakulóban, szükségesnek látjuk a nyilvánosság elé tárni a panaszolt esetek egyikét-másikat.

A telekspekuláció ügye.

Azon kell kezdeni, hogy *Czigler* fogarasi ménesuradalmi intézővel jóbaráti viszonyban van Sztancsek Zoltán tanfelügyelő. A ménesuradalom régebben telket adott a sárkányi állami iskolának, amely az iskola tulajdonába ment ugyan, de az illetékes tényezők hanyagsága folytán még ma sincs telekkönyvileg az iskolára íratva. Cziglernek ezzel a telekkel tervei voltak. Egy másik telekkel el akarta cserélni. Ebben azonban megelőzte őt Szabó Ferenc áll. iskolai tanító, aki mikor nesztét vette az intéző szándékainak, az iskola érdekében akciót indított a teljes birtokbavétel iránt. Ezzel a lépésével keresztülhuzta az intéző üzleti számítását s természetesen magára vonta a haragját. Iskolálatogatás alkalmával a tanfelügyelő az intéző vendége szokott lenni, ami a baráti viszony ápolásán kívül még azt is jelenti, hogy az általmot fölvevett fuvar- és napidij megmarad a tanfelügyelő zsebében. Ez magában véve magánügy volna, ámde egyik ilyen a barátságának és Merkurnak* szentelt alkalommal elhatározta, hogy elteszik Szabót az utból. 1204/1913 tfsz. alatt jelentést tett a tanfelügyelő Szabó ellen és azon a címen, hogy „kihívó, főnhéjazó és nyers modora nemcsak a magyar társasággal hozta ellenséges viszonyba, de ellenszenvenessé tette őt a szász és oláh polgárok előtt is” — ezért az áthelyezését kérte. Nos! Európa és te, lelkiismeretlen Scotus Viator, mit szóltok ehhez? ... Egy magyar állami iskolai tanítónál bűnül rója föl a tanfelügyelő, hogy ellenszenves a szászok és az oláhok előtt. Hát van-e az ég alatt a magyarnál türelmesebb nemzetiségi politika? Az említett jelentésben a nemzetiségi antipathiák iránt oly figyelmes kir. tanfelügyelő azt írta többek között Szabóról, hogy ő miatta veszik ki az oláh szülők gyermekeiket az iskolából. Szabóról azonban tudni kell, hogy jó tanító és társadalmi téren megbecsült, tevékeny ember. Bizonyítja ezt az a körülmény, hogy gazdája a helybeli kaszinónak, pénztárosa a vöröskereszt fiókjának és viselője még egyéb tiszteletbeli állásoknak. A tanfelügyelőnek azonban a barátja üzleti érdekében sikerült beugrasztani a miniszteriumot és Szabó Ferencet „a szolgálat érdekében” elhelyezték Sárkányból, feleségét ellenben, aki óvónő ugyanott, nem helyezték át férjével együtt. A vallásérkölcös miniszterium tehát a házasság szentségének is adott egy fricskát a Sztancsek jelentése folytán. Ami azonban a Sztancsek korlátoltságát legjobban mutatja, az az, hogy jelentésében a Szabó legnagyobb bűnét hazafias magatartását tünteti föl. Ugy látszik, nem ismeri az 1907. évi törvényt, amely fegyelmi eljárás terhe mellett kötelezi a tanítót a magyarosításra. Sztancsek tehát belevitte a minisztert abba a képtelenségbe, hogy áthelyezéssel büntette a tanítót, mert törvénytelenül kötelezték eleget tett.

Csak hogy ebbe Szabó Ferenc nem nyugodott bele. Kellő bizonyítékokkal felszerelve megjelent a miniszteriumban s földelítette Sztancsek eljárásának rosszhiszemységét. Mire azonnal visszahelyezték Sárkányba.

És most Sztancsek nagyon csodálkozik, hogy a miniszterium így ellentétbe került a korszellemmel, amelyet ő olyan jól megértett.

* *Merkur* a rómaiaknál a kalmárok és tolvajok istene.

Félresült hazafiság.

Ennek a levét a szunyogszéki tanítótestület issza. Az előbbi kis tükkörben láttuk Sztancsek mint a nacionalizmus ellenségét: a szunyogszéki tanítónóválasztás őt mint tapintatos hazafit mutatja be. Szunyogszéken őt tanító községi iskola van. Egy tanítónői állás betöltésére került a sor februárban. Pályázott a többi között a helybeli görög keleti pap leánya is. A választás esélye természetesen a pap leánya felé hajlott. Sztancsekben azonban föltámadt a Szabó Ferenc ellen beadott jelentésben lebecsmérelt hazafi és szolgabíró tempóval megakadályozta, hogy a pap leányára szavazhassanak. Erőszakkal megválasztatta Nikolae Kornélia feleki tanítónőt, aki különben egy képzettségénél, mint rátermettségénél fogva teljesen jogosult volna bármely szabályos választás útján betöltött tanítónői állás elfoglalására. A választás ellen azonban a község orvoslást keres. Mivel pedig a választás körül elkövetett szabálytalanság tárgyalása a tanfelügyelőt feszélyezi, önagsága tehát szűköl és mindenképpen meg akarja akadályozni, hogy az ügy a miniszteriumba kerüljön, hol már több ízben kompromittálta magát. Kinjában huzza-halasztja az elintéztést s ravaszul reményli, hogy a megválasztott tanítónő végre is megunja a huza-vonát és leköszön. Ez a leköszönés persze kihuzná a tanfelügyelő lábából a tövist. Ennek azonban most már súlyos akadálya van. Ugyanis a tanfelügyelői pártfogásban és biztatásban bizakodva a megválasztott tanítónő egy közeli iskolában működő kartárhoz ment nőül. Így most kénytelen ragaszkodni állásához. A szunyogszéki tanítótestület pedig nem tud mit kezdeni a gazdátlan osztállyal. Ha ugyanis megosztják maguk között a tanulókat, akkor 120-ra is föl fog szökni az osztály létszáma s nem tudnak eredményt elérni és az államsegély elvesztése fenyegeti őket. Ilyen gyönyörű komplikációkat termelt a Sztancsek hazafias tapintata.

Szerelem és áthelyezés.

Oláhujfaluban viszont a Sztancsek-éra óta a szerelem is fontos szerepet játszik a pedagógiában. Van ebben a faluban egy *Deésy* nevű földesúr, aki nagy kedvelője a szerelmi szórakozásoknak. Ezen a téren azután nem nagy tisztelője a magántulajdonnak. Férjes asszonyoknak és hajadonoknak egyforma hévvel udvarol. Kevés tisztelettel és sok vággyal fűtött közeledése elől nincs megvédve sem a hajadon óvónő, sem a férjes tanítónő. Szereti az olcsó diadalokat és meg nem bocsátja a visszautasítást. Barátságot tart a tanfelügyelővel, kit iskolálatogatásai alkalmával uri ellátásban részesít. Így van módjában legyőzni sok ellenkezést és megbosszulni a visszautasítást. Aki útjában áll, azt tanfelügyelő barátjával elhelyeztetni, aki zaklatásai elől menekülni akar, azt visszatarthatja. Így járt Tóth Erzsébet óvónő is, akire szemet vetett Oláhujfalun Don Juanja. Az óvónő menekülni akar, de a tanfelügyelő nem helyeztetni át. A sok zaklatás miatt már szivbajt kapott és orvosi kezelés alatt áll a szerencsétlen. Mivel semmiképpen sem menekülhet Oláhujfaluból, beadta végkielégítési kérvényét.

Bezzeg sietett volna a tanfelügyelő elhelyeztetni Szóke Gergelyt, aki egyenes, becsülettel jellemével útjában állt a tanfelügyelő nagyszívű barátjának. Ezt az okot persze nem lehetett a jelentésbe írni, hanem azt jelentette róla, hogy útjában áll az állami iskola népszerűvé válásának. Meg hogy „gyöngye tanító, ki csakis több tanerős iskolában, vasmarku igazgató alatt tud megfelelni”. (Milyen szép is az a minősítés!) Ugy látszik azonban, hogy a miniszterium Sztancsek igazmondásaival tisztában van, mert Szóket nem helyezték át, sőt legyaláztatása után két hónapra ugyanott igazgató lett.

Egyelőre csak ezeket a jel'emző eseteket bocsátjuk a nyilvánosságra a sok közül, mert a többiek, kisebbek és nagyobbak, titkosak és nyilvánosabbak, mind ezeknek a cifra variációi. A korrupt magyar közélet ismert motívumai mozgatják ezeket az eseményeknek cselekvő és szenvedő részeit. Üzleti panama, üres hiúság, kaján irigység, utálatos potyázás, szerelmi zsákmány s más efféle alacsony érdekek a mozgóképeknek a vicinális hatalmasságoknak, épp úgy, mint a politika nagy ragadozóinak. A zsákmányt a gyöngék testéből, a szervezetlen és tehetetlen osztályok zsebéből ragadják ki. Hazafias és vallásérkölcös jelszavak alatt folyik a ragadozás. A kis és nagy Sztancsek hol a

hazát, hol a nemzetiséget, hol a vallásérkölcösöt állítják a könnyenhivők elé, hogy mögötte elintézhessék apró kis ügyeiket.

Ezzel szemben egyedül célravezető ut a fölvilágosítás és a szervezkedés. Az erők összekapcsolása. A szolidaritás növelése. Miután ezt most egyesületi jogunk elrablása miatt nem tehetjük másként, az Uj Korszak nyilvánossága előtt hívjuk tetemre a magyar közoktatás parazitaíát.

Üldözött óvónő.

Régi ismerősünk *Martini Miklós*, pozsonyivánkai róm. kath. esperesplébános és iskolaszéki elnök ur, akinek viselt dolgairól egy ízben már volt alkalmunk tájékoztatni lapunk olvasóközönségét. Akkor Kovács Gyula, volt papfai állami tanítót védelmeztük meg e közveszéles egyházi emberrel szemben. Sajtópört is indított ellenünk, de a vizsgálat során pontrólpontra bizonyítottuk közleményünkben foglalt állításaink valódiságát. Azért azután a kir. ügyészség nem vállalta el a vád képviselőt, Martini pedig nem merte beadni a vádiratot, úgy hogy a törvényszék vádtanácsa megszüntette az eljárást.

Körülbelül egy éve annak, hogy e botrányos ügy aktái bezárultak. Nagyon jól esnek nekünk most a feledés fátyolát borítani az embertelenségek és szeretetlen viselkedések hosszú láncolatára és a történetek után is szívesen mutatnánk be Martini Miklóst is, mint a kultúra apostolát, a humanizmus képviselőjét és a rosszul fizetett, elnyomott tanítószáz igaz barátját, aki tevélygéseit és kegyetlenkedéseit megbánva, kétszeres ambícióval igyekszik feledtetni és jóvátenni eddigi hibáit és mulasztásait. Csak hogy, fájdalom, Martini Miklós nem akar megjavulni. Rakoncátlan lelke minduntalan összeütközik úgy az egyházi, mint a világi törvényekkel. Megirtuk róla többek között saját nyilatkozata alapján, hogy csak akkor érzi jól magát, ha valakivel hadakozhatik s ugylátszik, még mindig nem enged ebből a szokásból. Összevész a tanítókkal, durva és kegyetlen a híveivel szemben és véresre veri a gyermekeket az iskolában. Szóval, Pozsonyivánka réme ő, akitől jobban félnek a falu jámbor lakói, mint a májusi fagytól vagy a jégcsőtől.

Legnagyobb előszeretettel és legvakmerőbb lendülettel üldözi az iskolák embereit. Ujabbán *Torbik Zsófia*, pozsonyivánkai óvónő ellen hadakozik, aki a múlt évben nyert alkalmazást a *Hunyady Károly gróf által* alapított pozsonyivánkai kiseddóvónál, melynek felügyeletével — elég helytelenül — Martini Miklóst bízták meg. Pályázott erre az állásra a plébános nővére is, akinek mellőzése nyilván rosszul esett a haragos lelkipásztornak. A ravasz pap azonban, palástolni akarván bosszuját, egy ideig nagyon barátságos volt az óvónővel szemben, sőt gyakran el is látogatott hozzá. De a jóindulatot nem sokáig bírta ki s csakhamar durva hangnemben kezdett beszélni a védtelen nővel, köszönés nélkül állított be az óvodába és kihívó magatartásával a gyermekek előtt is félelmetes kozákká vedlett át. Később egyházi térre is átvitte fékezhetetlen gyűlöletét. Egy alkalommal ugyanis az óvónő saját maga által himzett szép oltárterítővel akart kedveskedni, amit Martini ezzel az udvariatlansággal, izléstelenséggel és gyűlölettel utasított vissza: „Nem fogadom el olyan egyéntől, aki az én ellenségimmel ériktezik, nem tudnék fölötte misézni.” Ellenségei alatt értette a neki nem alázkodó tanítókat, ami magábanvéve sem volna méltó a szeretet papjához, azonban az a kommentár pedig, hogy még misézni sem tudna amaz oltárterítő fölött, ez a megbocsátásra képtelen, bosszuálló lélek kétségtelen tanúsága. Micsoda pap lehet az ilyen dühtől tajtékzó ember? Kegyeletes, alázatos érzéssel dolgozott hosszú időn keresztül az a vallásos óvónő egy oltárterítőn, az áhitat minden poézisével készítette és ajánlotta istennek hódolatos dicséretére, az isten papja pedig gögösen, durván és gonoszul visszautasítja az alázatos lélek kegyeletét. „Nem fogadom el!” harsogja kevélyen, pedig nem is neki készült, nem is neki volt az szánva.

Nem állt meg azonban ez embertelen érzésknél, hanem cselekedett is, az óvónő kenyeré ellen tört. Leveleket küldött a grófnőnek, me-

lyekben az óvónőt sértő rágalomokkal illette. Ráfogta, hogy hanyag, kötelességmulasztó, minek folytán csak kevés szülő küldi óvodába gyermekét. A grófnő, meg akarván győződni a való tényállásról, kiküldötte jószágigazgatóját, dr. Vancsó Gyula budapesti ügyvédet, a kisdédó megvizsgálására, aki a pap vádjának alaptalanságáról teljes mértékben meggyőződött. A szülők a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak előtte az óvónő működéséről, csupán Martini jóbarátjának, Keller István uradalmi kasznárnak egyik cselédje, a kocsisának felesége: Pazkáné nevé asszony hazudta azt, hogy az ő leánya semmit sem tanult az óvodában. A jószágigazgató azonban előhívatta a gyermeket s nyomban kiderült az anya hazudozása. A kis leány ügyes feleleteiért az igazgatótól még ajándékot is kapott. Akadt még egy-két asszony, aki ártani akart az óvónőnek, de ezekről meg hamarosan kiderült, hogy a pap a vizsgálat előtti este végigházalta a falut s azzal bujtotta fel őket, hogy ha az óvónőt elesapják, akkor helyébe apácák jönnek, akik élelemmel és ruházattal is ellátják majd gyermekeiket. A jószágigazgató, egyrészt a megejtett vizsgálat folyamán, másrészt pedig a műveltebb és becsületesebb szülők vallomásaiból meggyőződött arról, hogy milyen rosszindulatú, alaptalan hajszra folyik az óvónő ellen, beszűntette a vizsgálatot, igazságot szolgáltatott az óvónőnek, konstatálva, hogy az esperes halálosan gyűlöli őt. A leforrázott esperes kékküldült tehetetlen dühében és magyarázatot óhajtván adni eljárásának, azt panaszkolta föl, hogy az óvónő nem köszön neki az utcán és általában nem úgy viselkedik, ahogy ő szeretné. A főurat aztán a jószágigazgató közérthető módon kioktatta arra, hogy nem fölösleges hatósága az óvónőnek, hanem csupán csak felügyeleti joga van, a köszönést illetően pedig arról igyekezett őt meggyőzni, hogy művelt emberek között a férfi joga a köszönésnél az elsőbbség.

A vizsgálat alkalmával az üldözött óvónőnek is volt mondanivalója: közölte Martininak ama fenyegető kijelentését, hogy nem nyugszik addig, míg őt állásától el nem mozdítja. És ahogy mi ismerekük ezt a gonoszlelkű, kegyetlen papot, azt az iszákos, verekedő, sunyi korhelyt, megjósolhatjuk, hogy meg is fogja ezt kísérelni. No de kettőn áll a vásár s az akasztáshoz nemcsak hóhér kell. *Kákósy Ödön.*

Ostwald a pedagogiáról.

II.

Előbbi cikkünkben kifejtettük, hogy Ostwald az energetika és biológia vezérelveinek a bevezetését kívánja a pedagogiába. Ez fogja a pedagogiát racionális, alkalmazott tudománnyá tenni. Az energetikának fölve az emberi életre vonatkoztatva a következő tételben foglalható össze: *Ne pazarold az energiát! Használd föl céltudatosan!* Hogy ez az energetikai vezérelv mily kevésbé érvényesül a pedagogiában, azt különösen az a körülmény bizonyítja, hogy az ugynevezett alaki képzés még mindig fontos részét teszi az oktatásnak. Az alaki képzés olyan dolgokkal foglalkoztatja a növendéket, amelyek semmivel sem járulnak hozzá a szükséges és hasznos ismereteinek gyarapításához. Így például a gramatika tanítására az alaki képzés szempontjából helyeznek olyan nagy súlyt a pedagógusok. Az energetikában jártas pedagógusnak ezzel szemben föl kell vetnie a kérdést, hogy vajjon ugyanazt az eredményt nem lehetne-e elérni olyan dolgok tanításával, amelyek az alaki képzés céljainak is megfelelnek ugyan, de tárgyi tartalmuknál fogva a növendék ismereteit vagy a gyakorlati élet szempontjából fontos ügyességét növelik. Erre a kérdésre nem lehet tagadó választ adni. Az alaki képzés hívei például a latin gramatika tanításának az értékét abban találják, hogy fejleszti a logikus gondolkodást, emeli a racionális gondolkodásban való jártasságot, növeli az agy összefoglaló erejét. De ugyanezen célt talán még nagyobb eredménnyel el lehet érni fizikai, kémiai és biológiai problémák tanításával is. Sőt ezek a tudományágak a logika szempontjából kifogástalanabb anyagot adnak, mint a gramatika az ő szabályoktól eltérő, főmérték kivételeivel.

Ha felkutadjuk a tanítás egész területét, az energiapazarlásnak még számos példáját fogjuk találni, amellyel súlyosan károsítja a gyermeket a mai iskola. Ez a képzés nem tűz ki a gyermek elé az ő érdeklődését és al-

kotó tevékenységét foglalkoztató konkrét célokat. Innen van az, hogy kedvetlenül, a kényszer nyomozó érzetével, boldogtalanul vesz passzív részt a növendék ebben a tanítási munkában. Pedig a boldogság, a kielégülés, az öröm fontos tényező a nevelői munkában s csodálatos, hogy a pedagógusok ezt eddig teljesen figyelmen kívül hagyták. Ez a gyermek és felnőtt cselekvéseinek egyaránt a mozgatója. A boldogságot a pedagogia kivette a gyermek életének mozgató elemei közül s a felnőtt kor céljául tűzte ki. Ezzel azután nélkülözi a gyermeki tevékenység legnagyobb hajtó erejét.

A boldogság érzete és az energia helyes felhasználása szoros összefüggésben vannak. A boldogság növekedése egyenes arányban áll az elhasznált energiával és az előállt eredménnyel. Tehát hasonló körülmények, hasonló eredmények között bárki annál nagyobb boldogságra tarthat számot, mennél nagyobb valamely alkotásba befektetett energiája és mennél kisebb a haszon nélkül elpazarolt energia. Itt kapcsolódik be az energetikai principium a pedagogiába. Amely mértékben sikerül ugyanis az egyének az energetika követelménye szerint berendezni életét, ugyanolyan mértékben nő a boldogsága. A jövő ideális világában, hol az energiapazarlás a minimumra száll s az energia helyes felhasználása tökéletességre emelkedik; ahol az emberek minden tevékenysége harmonizálva lesz, úgy hogy minden csak fokozza és semmi sem akadályozza; abban a világban megvalósul a legmagasabb és legtisztább boldogság, amely most csak kevés kedvező helyzetben élő művészek és tudósok jut osztályrészül. Csak ezek tudnának számot adni a boldogságnak arról a fölközött érzetéről, amely teremtő munkájuk nyomán támadt bennük és amely hónapok és évek megfeszített, olykor önfeláldozó munkájukért bőven kárpótolta őket.

Tehát annál jobb és eredményesebb a tanító munkája, minél boldogabb tudja tenni az itt kifejtett értelemben tanítványait; minél jobban sikerül neki fölköltetni és hasznos alkotásokra irányítani az öntevékenységet. És tényleg a modern pedagogia ebben az irányban fejlődik, hogy a kényszert a nevelőeszközök közül háttérbe szorítsa. Mivel ma már nem igen sikerül az elméletben a kényszert igazolni, egy kibúvót talált a pedagógusok egy része. Ehhez menekülnek mindig, ha megcáfolhatatlan argumentummal támadják az elavult kényszermetódust. Ezen ugyanis ilyenkor ugynevezett „üdvös kényszerről” beszélnek és utalnak arra, hogy az iskolai kényszer csak olyasmikhez szoktatja a gyermeket, amihez fölött korában ugyanis meg kell szoknia. Ez a hivatalos pedagógusok álláspontja, akiknek álláspontjában el van rejtve az uralkodó politikának az a brutális tendenciája, mely a népet az uralomnak minél jobban alávetni, elhatározása és életmódja önállóságát megsemmisíteni törekszik. Mi azonban nem akarunk gyermekeinkből olyan embereket nevelni, kik bármely kényszernek ellenállás nélkül alávetik magukat; hanem megfordítva olyan embert akarunk belőlük nevelni, akiben megvan a most oly ritka és legbecesebb emberi érték, az öntudatos és erős akarat. Bárki, ha az életben szétnéz és az emberek cselekedeteit, viselkedését tanulmányozza, hamarosan meggyőződhetik, hogy 10–20 emberre, kinek intellektusa jól ki van fejlesztve, alig jut egy olyan ember is, kinek az akaratát jól ki van nevelve. Hogy ennek a hiánynak rossz következményei vannak, az könnyen belátható.

És ebben nagy része van a Herbert pedagogiájának, mely a tanító első és legfontosabb feladatát az akarat megtörését tűzi ki. Mi pedig soha és semmi körülmények között nem akarjuk megtörni gyermekeink akaratát, hanem a legmagasabb teljesítőképességig kinevelni és olyan magas célokra irányítani, amelynek követelése az egyének úgyis mint személynék és úgy is mint a közösség tagjainak a legteljesebb munkásságát igénybe veszi. Az akaratnak ilyen fejlesztése azonban csak ott lehetséges, ahol alapvető elv, hogy a gyermekeket csak olyan dolgokkal foglalkoztatják, amelynek szükségét és célszerűségét belátják. A tapasztalat bizonyítja, hogy hároméves, sőt még fiatalabb gyerekek előtt is sikerül bizonyos cselekvések célszerűségét világossá tenni.

Fölállíthatjuk tehát a tételt: *Okszerű pedagogia csak a kényszer nélküli pedagogia.* Lesznek számosan, kik azt mondják, hogy az nem megy, mert a gyermekek rosszak és köztük csak bottal, vagy más e fajta kényszerítő eszközzel lehet rendet csinálni. Az Amerikában már régebben, Németországnak egyes

előrehaladottabb helyein pedig mostanában a gyermekek önkormányzása terén tett újabb kísérletek bizonyítják ennek lehetőségét. És csak az, akinél hiányzik az a finomabb és megragadóbb eszköz, ki lelkét nem tudja a gyermek lelkével érintkezésbe hozni; csak akik csupán goromba külsőséges módon tudnak a gyermekekkel viszonyba jutni, csak azok érzik szükségét a kényszereszközöknek.

Az energetikai principium ezerféle alkalmazását részletesen kifejtteni e helyen nem lehet. A gondolkodó szülő és tanító naponta újabb és újabb alkalmat fog találni ennek a minden emberi tevékenységre alapvető elvnek egyes nevelési problémákban való alkalmazására. A tanítót az érvényes szabályzat és hatósági ellenőrzés kétségtelesen korlátozza, úgy hogyha nehéz szívvel is, de sok olyan dolgot kell neki tennie, amely az energetika követelményével ellenkezik. Ily esetekben az a probléma áll elő a tanítóra nézve, hogy az adott keretek között állása kockázatát nélkül megtalálja az utat, melyen legközelebb juthat az elv megvalósításához. Vagyis azokat az előírásokat, melyek energiapazarlást föltételeznek, háttérbe toljuk s előnyt adunk azoknak, melyek teret adnak az energetikai principium megvalósítására. A szülőket természetesen semmi sem akadályozta, hogy gyermekeik nevelésében az energetikai imperatívusnak érvényt szerezzenek. Ez rájuk nézve a legegyszerűbb és legbiztosabb út elérni azt, ami minden szülőnek legfőbb feladata, hogy gyermekeiket úgy a jelenben, mint a jövőben a lehetőségig boldoggá tegyék.

Az eddig elmondottak nagyjából megadják a képét annak a viszonyoknak, amely az energetikai tudomány és a pedagogia között fennáll. Hátra van még megvizsgálni a viszonyt a biológia és a pedagogia között. Ez lesz a legközelebbi fejtegetések feladata.

Szerkesztői üzenetek.

T. Nagyon sajnálom, hogy nem találkozhattunk; P. urral beszélni fogok s *legfeljebb* (!) egy hasáb rendelkezésre áll. A szűkmarkuság nem a mi hajlandóságunk, hanem a lap terjedelme miatt ilyen nagy. — M. P. S.—y. Köszönöm a figyelmeztetést; ismerem én az ilyen szelkákas természeteket, de nem haragudhatom rájuk, mert nagyon sokan vannak s nem győzném őket gyűlölettel. De meg aztán egyszer majd mifélek is fordulnak ám ők! — Czaban Samut a kórház szanatóriumba küldötte, családja Nagyszénáson (Békés megye) van. Hosszu az ő betegsége s az is nagy baj, hogy nem tudunk neki elég nyugalmat s gondtalanságot biztosítani. Az orvosok nagyon megszerették őt s ami emberileg lehetséges a mi viszonyaink között, mindaz megtörténik gyógyulása érdekében. A testület megemlékezése nagy örömet okozott neki. — P. J. E. Köszönjük a megtisztelő értesítést s mindenben viszonyozzuk szimpátiájukat. Az ötven korona is nagy pénz egyetlen testülettől, de annak értékét még tetemesen fokozzák az adományozás kísérő körülményei. — Más. Akár félelemből, akár kiméletből kívánják az adakozók, elhallgatjuk neveiket; de az önk nevét éppen azért fogjuk Cz.-nak elmondani, amiért a titkolódzást kéri. Az elveként küzdő férfit sem az előrelátó számítás; sem a multa emlékező hála nem sarkalja s nem tántorítja meg; csak az az egy dolog hat rá, ha küzdelmeiben elismeréseket talál. Az önk elismerése pedig mostani megpróbáltatása közben kétszeresen jól fog neki esni, mert mi az önk táborából eddigelé mindnyájan csak gáncokat és gyanúsításokat kaptunk; ez az első eset, hogy legalább a szándékaink elismertetésben részesülnek. Köszönjük az adományt is, a nyilatkozatokat is. — P. V. A késedelemnek az az oka, hogy a pinkagróf halogatja a vizsgálóbíró megkeresésének elintézését. Azt irtuk tudniillik az illető kir. tanfelügyelőről, hogy hivatalosan hazudott, amit tehát sajtópörben bizonyítanom kellene. A főpinkász azonban nem menti föl a főispánt a hivatalos titoktartás alól és így én nem bizonyíthatom be, hogy az a kir. tanfelügyelő hivatalosan is hazudott. Mert ugyebár a tanuskodás alóli mentséget az ilyen esetek számára rendelte el a törvény? Titokban kell maradnia annak, ha valaki hivatalosan hazudik. A magyar Cromwellek és Bayardok így tartják. Üdv. — F. J. F. és mások. Bankokról nem adhatunk részletes fölvilágosítást. Arról a bizonyos bankról sem, amely önköt részvényjegyzésre buzdítja. Általában azonban a *legnagyobb óvatosságot* ajánljuk a mai viszonyok között minden törpebankkal, de különösen az olyan szemből, amely részvényjegyzések fejében ereszt meg reklámas ígéreket. Ha nekünk heverő pénzünk volna, mi annál a banknál sem jegyeznénk részvényt. Tessék állampapírokat venni.

Felelős szerkesztő: ZIGANY ZOLTAN.

Budapest, VII., Egressy-ut 71.

Világosság könyvnyomda rt., Budapest, VIII., Conti-utca 4.